

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra filozofie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy

Studijní obor: Anglický jazyk a občanská výchova

ETICKÉ REFLEXE DEKALOGU

THE ETHICAL REFLECTIONS OF THE TEN COMMANDMENTS

Diplomová práce: 2011 – FP – KFL – 184. J.J. vz.

Autor:

Eliška VACKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek Th.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
95	0	15	0	38	6

V Liberci dne: 27. 04. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

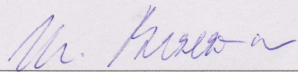
Katedra filosofie

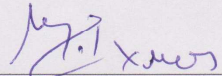
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant): Eliška Vacková
adresa: Dolní Březinka 84, Světlá nad Sázavou 58291
studijní obor (kombinace): Učitelství pro II. stupeň ZŠ, aprobace AJ-OV
Název DP: **Etické reflexe dekalogu**
Název DP v angličtině: The Ethical Reflections of the Ten Commandments
Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek Th.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: červen 2011

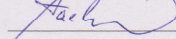
Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 18.11. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): ELIŠKA VACKOVÁ
Datum: 9.2.2010

Podpis:

Název DP: ETICKÉ REFLEXE DEKALOGU

Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek Th.D.

Cíl: Cílem práce je poukázat na proměnu výkladu dekalogu. Ukázat změnu chápání jeho významu a jeho odlišný vliv na současný člověka. Porovnání výkladu desatera Božích přikázání v kontextu různých historických období.

Požadavky: práce s primárními prameny a analýza textu

Metody: studium dokumentů

Literatura: Katechismus katolické církve, 2. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské n., 2001, 793 s. ISBN 80-7192-488-1
SCHAEFFLER, R., Filosofie náboženství, 1. vyd., Praha: Academia, 2003, 223 s. ISBN 80-200-1195-1
HELLER, J., Hlubinné vrty, Rozbory biblických statí a pojmů, 1. vyd. Praha 2: Kalich, 2008, 320 s. ISBN 978-80-7017-083 - 0
ŠPRUNK, K., Tomáš Akvinský o zákonech v Teologické sumě, 1. vyd. Praha: Krastal OP, 2003, 143 s. ISBN 80-85929-59-7
Desatero Božích přikázání: život praktiků, 1. vyd., Praha: Univerzální život, 1997, 82 s. ISBN: 80-902294-4-1

Čestné prohlášení

Název práce: Etické reflexe Dekalogu

Jméno a příjmení autora: Eliška Vacková

Osobní číslo: P05000339

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27. 04. 2011

Eliška Vacková

Ráda bych tímto poděkovala IC.Lic. Michalu Podzinkovi Th.D. z Katedry filozofie za odborné vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost, se kterou se mi věnoval v průběhu zpracovávání této diplomové práce. Velice děkuji mé rodině za jejich podporu, a mým přátelům za pocit, že v tom nejsem sama.

Anotace:

Tato práce poukazuje na proměnu výkladu Dekalogu. Zaobírá se jeho proměnou a modifikací. Ukazuje změny chápání jeho významu a jeho odlišný vliv na člověka. Práce porovnává výklad Desatera v kontextu různých historických dob. Rozlišnost interpretací je podložena analýzou dobových textů a literatury daného období. Jde o etickou reflexi chování člověka dle toho, jak Desatero vykládají významné osobnosti té dané doby.

Klíčová slova:

Etická reflexe, Dekalog, Desatero, Křesťanství, Judaismus, Zákon, Příkázání

Summary

This diploma thesis shows the changes of the Decalogue (The Ten Commandments) through ages. The thesis is focused on its change and modification, shows the changes in understanding its meaning and its different influence on people. The thesis compares the interpretation of the Decalogue in the context of different historic periods. Differences in interpretation are supported by the analysis of the texts and literature of the concrete period. The thesis also involves the ethical reflexion of human behaviour according to the interpretation of the Decalogue by important personalities of the given period.

Key words: Ethical Reflexion, The Decalogue, The Ten Commandments, Christianity, Judaism, Testament, Commandment

Obsah

Obsah	7
Seznam použitých zkratk.....	9
1. Vymezení pojmu dekalog a jeho vznik	12
1.1 Dekalog – charakteristika pojmu	12
1.1.1. Nepřesnosti překladů.....	15
1.1.2. Interpretace Dekalogu v Koránu a Novém zákonu	17
1.2 Vznik Desatera	18
1.2.1. Historický kontext.....	18
1.2.2. Náboženská praxe a šíření Dekalogu v náboženství.....	22
2. Prezentace dekalogu v Židovské a Křesťanské společnosti starověku	24
2.1. Formování křesťanství	24
2.2. Filón Alexandrijský.....	24
3. Období středověku	31
3.1. Charakter středověké společnosti.....	31
3.2. Prezentace dekalogu ve středověku	32
3.2.1. Ramon Lull	32
3.2.2. Dekalog jako přirozený mravní zákon	37
4. Období náboženské reformace	44
4.1. Charakteristika reformace	44
4.2. Hlavní představitelé	45
4.2.1. John Wycliffe	45
4.2.2. Martin Luther	48
4.2.3. Jan Kalvín	52
5. Období novověké filozofie.....	57
5.1 Typické rysy novověké společnosti	57
5.2 Charakteristika novověké filozofie	58
5.3 Prezentace dekalogu.....	58
5.3.1. Immanuel Kant.....	59

5.3.2. Thomas Jefferson	64
5.3.3. Friedrich Nietzsche	68
6. Desatero v dnešní společnosti	74
6.1. Martin Prudký	74
6.2. Použití Slova „Desatero“ v dnešní společnosti	75
Závěr	76
Seznam použité literatury a elektronických zdrojů	78
Použitá literatura	78
Elektronické zdroje	81
Seznam obrázků	85
Seznam příloh.....	87
Příloha 1	88
Příloha 2	91
Příloha 3	92
Příloha 4	93
Příloha 5	94
Příloha 6	95

Seznam použitých zkratek

Apod. – a podobně

Aj. – a jiné

Atd. – a tak dále

Kol. – kolektiv

Tj. – to jest

Tzv. – tak zvaný

Např. – například

Biblické zkratky

Deut. – Deuteronomium

Ex. – Exodus

Lv. – Leviticus

Mt. – Matouš

Úvod

Tato diplomová práce reflektuje proměnu výkladu desatera. Vysvětluje okolnosti jeho vzniku a zasazuje jej do kontextu historických událostí. Na pozadí těchto událostí sleduje jeho významnost a odraz v lidském smýšlení. Dekalog je chápán jako etické minimum, základní pravidla pro chování lidí, ale i jako limity pro fungování společnosti.

Práce postupuje od vzniku Desatera až po dnešní jednadvacáté století. Stručně reflektuje dobu více než dvou tisíc let. Doby, během které země mnohokrát znásobila populaci a prošla nemalými změnami. Obrací se do studií významných zahraničních teologů, filozofů a historiků.

Diplomová práce má šest kapitol, které vystihují historická období dějin lidstva. V jednotlivých kapitolách je nastíněn historicky kontext té dané doby a vyjádřeny komentáře k Desateru. Portréty jednotlivých filozofů a teologů vystihují svoji dobu, vizuálně tak podporují popsané období. V první kapitole je popsán a vysvětlen pojem Dekalog jako takový, co znamená a jak je chápán. Pozornost je věnována i překladu, protože na chápání obsahu má veliký vliv. Popsány jsou i okolnosti vzniku, jež jsou pro jeho další interpretaci významné. V poslední kapitole se zabývá situací dneška, platností Desatera v naší společnosti a použitím slova „Desatero“ v každodenním životě.

Primárními prameny práce jsou Bible – Starý zákon a Nový zákon (všechny citace v textu jsou z jednoho vydání) a kniha Paula Kuntze – The ten commandments in history. Tato kniha zatím nevyšla v českém znění a já tak tedy vycházím z anglicky psaného originálu. Tato publikace byla zakoupena v americkém nakladatelství, protože ani v originále není u nás k sehnání. Použity jsou také publikace autorů, o nichž je v práci pojednáváno. O doplňkové publikace není nouze. Je však velmi složité a pracné rozlišit obskurní literaturu od té kvalitní, hodnotné. Velmi přínosným mi byl též internet, avšak rozlišování relevantnosti je zde ještě těžší. Pracováno je proto pouze s ověřenými zdroji a články renomovaných autorů.

Celá práce se drží dvou směrů vyznání – judaismu a křesťanství. Křesťanství má mnoho směrů, avšak všechny vychází z jedné Bible. V období reformace dochází k rozkolu i v interpretacích Desatera a tedy i etického chování lidí. Tyto změny pak ovlivňují celou společnost až do dnešní doby.

1. Vymezení pojmu dekalog a jeho vznik

1.1 Dekalog – charakteristika pojmu

Dekalog – Desatero – Desatero božích přikázání – Deset slov – Ten Commandements.

To vše jsou ale názvy dvou kamenných desek, na nichž Mojžíš přinesl Desatero od Boha lidem. Desek, které jsou tolik diskutovány lidmi na celém světě.

Nejrozšířenější mezi lidmi je katechetická formulace, jež je zároveň dobře zapamatovatelná. Naprosto vystihuje základní podstatu Dekalogu a jeho mravní podstatu.

1. *V jednoho Boha věřit budeš.*
2. *Nevezmeš jména Božího nadarmo.*
3. *Pomni, abys den sváteční světil.*
4. *Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a dobře ti bylo na zemi.*
5. *Nezabiješ.*
6. *Nesesmilníš.*
7. *Nepokradeš.*
8. *Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.*
9. *Nepožádáš manželky bližního svého.*
10. *Aniž požádáš statku jeho.¹*

Kde se tato slova vzala a co znamenají?

Podíváme-li se na slovo samotné, tak Desatero či Dekalog pochází z řeckého δέκα deka deset + λόγος logos slovo - viz Ex 34, 28. Hebrejsky tj. "Deset slov" - עשרת הדברים.² Židé a křesťané považují těchto „Deset slov“ za deset příkazů (přikázání), kterými Bůh ukazuje směr jejich života, způsob chování.

¹ TOMÁŠEK, František Th.Dr. *Katechismus katolického náboženství*. 1 vyd., Praha: Vydala Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1955. 149s, cit. s. 146.

² Hebrejské znaky převzaty z: Autor neznámý [online]. [cit. 2010-12-08] dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Desatero>

Rozporem však zůstává „deset slov“ a „deset přikázání“ – deset vět. Jak se ze slov staly věty? Pravděpodobně původním šířením – ústní tradice, a později překladem do jiných jazyků. O původní znění desatera se vědci a filozofové přou již staletí. Zatím se však nikomu z nich nepodařilo ono původní znění rozluštit. Shodují se však většinou, že původní jsou ta jednoslovná. Rovněž rozdělení, na dvě desky, dvě pole, není jednotné. Jedna část charakterizuje vztah člověka k Bohu a druhá vztah mezi lidmi. Rozdělit je však můžeme také na kladná a záporná, neboli na prikazující a zakazující.

Podle Starého zákona předal Bůh dvě desky s přikázáními na hoře Sinaj do rukou Mojžíšových. Přikázání se v Bibli, v knihách Mojžíšových,³ objevují dvakrát; poprvé v knize Exodus (20, 2–17), podruhé pak v knize Deuteronomium (5, 6–21)⁴.

Otázkou však stále zůstává, pravá podstata Desatera. Tedy otázka po jeho smyslu. Čím vlastně desatero pro člověka je? Jak ho máme chápat? Jak si ho osvojit?

Pro některé je to zákon. Říká člověku, co se nesmí a co se musí, tudíž se podobá zákoníku právnímu. Karel A. Deurloo⁵ dekalog nazývá „magna charta Izraele“. „Magna charta“⁶ je chápána jako listina základních práv a svobod. Vymezuje práva poddaných a určuje zásady pro spokojené přežití ve společnosti. V tomto se velice podobá Desateru a v určitých směrech z něj i vychází. Zásady ohledně zabíjení, krádeže a podobně jsou však známy ještě před Desaterem. Pokud se podíváme do historie zákoníků, najdeme spojitosti a podobnosti s desaterem. První zákoník na světě – „Chamurapyho zákoník“⁷ – má k desateru velmi blízko. Rovněž vymezuje vztah mezi lidmi, říká, co je zakázáno a zapovězeno, vymezuje rozličné

³ Pět knih Mojžíšových – podstatná část starého zákona – vystihují vznik národa Izraelského, osvobození Židů, popisují základní pravidla pro život a objasňují nejdůležitější věci v životě Židů – knihy se nazývají: *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium*
Podle: BEEGLE, M.D.. Moses. *Encyclopædia Britannica* [online]. 2010, [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/393555/Moses>

⁴ Rozlišnost textů viz příloha 1

⁵ DEURLOO, K.A.: *Exodus a Exil, Malá biblická teologie I*, 1 vyd., Benešov: Eman 2007, s. 15 a následující ISBN 80-86211-55-X

⁶ Magna charta – listina sepsána králem Johnem, zaručuje základní práva a svobody občanům Anglie, byla sepsána v roce 1225

⁷ Chamurapyho zákoník – sepsan Chamurapym, vládcem Babylonie, je prvním kompletním a obsáhlým zákoníkem na světě, byl vytesan do kamene cca 1792–1750 př. n. l.

tresty za jeho porušení. Za porušení Desatera je jen jeden trest. Tím je nevstoupení do země zaslíbené – aneb jak je podle Nového Zákona nazývána Královstvím Božím. A v této zemi budou poté všichni žít v blahobytu, lásce, hojnosti spolu s Bohem.

Knihy Mojžíšovy jsou nazývány Tóra neboli Zákon. Tóra byla ústně tradována a poté sepsána. Je postupně předčítána, tudíž věřící je s ní v neustálém kontaktu. „*Šestého a sedmého sivanu (29. a 30. května) se slaví svátek Šavuot, který nazýváme též dobou darování naší Tóry – זמן מתן תורנו (zman matan toratenu) nebo svátkem darování Tóry – חג מתן תורה (chag matan tora).*“⁸

Část Tóry hovořící o Desateru je nejdůležitější. Má největší autoritu, protože pochází přímo od Boha, tudíž je považována za největší dobro – dogmatickou pravdu. Tóra je základem života Židovské víry, jejím nejdůležitějším dokumentem. Její neznalost se u věřících neomlouvá. Na některých dnešních základních školách se Desatero vyučuje v rámci předmětu Výchova k občanství, v kapitole světová náboženství nebo v samostatném předmětu Náboženství, a jeho neznalost se neomlouvá. Je bráno jako základní etický kodex.

Von Allmen⁹ píše, že svou přímou vazbou na Boha se Dekalog spíše podobá smlouvě, úmluvě či domluvě. Tuto smlouvu za lid uzavřel na hoře Sinaj Mojžíš, zástupce vyvedeného lidu. Lidu, jež byl Bohem vyvolen a vyveden z otroctví. Dá se však považovat i za znamení jeho přítomnosti a příslib stálého zájmu o tento vysvobozený národ. Vysvětlit si to můžeme i jako příslib jeho přítomnosti a zájem o další osudy a spokojený život národa. Nastoluje tak zásady, jež je správné dodržovat pro udržení si jeho přízně. Von Allmen dále tvrdí, že smlouva je projevem soucitné vůle Boha vůči jeho lidu. Důkaz jeho lásky a požehnání lidu. Ve starém zákoně se nijak nerozlišuje zákon a milost.

Ve své knize Úvod do Starého zákona, Mireia Ryšková¹⁰ uvádí, že Dekalog začíná ve stylu staroorientálních vazalských smluv. Prvním bodem je

⁸ MAYER, Daniel., *Netradiční pohled na desatero*, Maskil, 2009, roč.8, č. 9, str. 2., [online]. [cit. 2011-01-05] dostupné na <http://www.maskil.cz/5769/9.pdf>

⁹ VON ALLMEN, Jean Jacques. *Biblický slovník*, 1 vyd., Praha: Kalich 1987, s 319

¹⁰ RYŠKOVÁ, Marie, *Úvod do Starého zákona*, 1 vyd., Praha: JABOK - Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola 2010, s. 18 a následující [online]. [cit. 2011-01-05] dostupné na <http://ktf.cuni.cz/~ryskova/Uvod%20do%20Pisma/>

představení pána smlouvy a zdůvodnění jeho nároků na Izrael. Hospodin se prokazuje jako ten, kdo zachraňuje, kdo jedná ve prospěch svého lidu, kdo mu zjednává svobodu. Toto slavnostní prohlášení je zároveň jakýmsi slavnostním příslibem do budoucnosti i důvodem, proč má Izrael jednat dále jím vymezeným způsobem. Bůh si tak v podstatě celý národ přivlastňuje a zavazuje ho k poslušnosti a uctívání jeho samého a jediného.

Jak je již zmíněno, příkazy Dekalogu bývají často interpretovány jako přirozený zákon, dobro pro společnost, tj. jako jakási minimální etika, na níž se všichni lidé dobré vůle shodnou, a kterou mají praktikovat pro zachování společnosti. Tomu ovšem pojetí Bible jako celku neodpovídá, neboť Dekalog se obrací svými požadavky jen na otroky vysvobozené z Egypta, tj. na ty, pro něž platí vysvobození z otroctví skrze vztah k vysvobozujícímu Bohu. V Dekalogu jde o zachování darované svobody, svobody od Boha, nikoliv svobody dosažené lidskými prostředky. Svobodou je myšleno nebýt otrokem. Vazalství je považováno za svobodný způsob života. V novodobé terminologii je to jako „*být zaměstnán*“.

1.1.1. Nepřesnosti překladů

Nepřesnosti při překladu vedly a vedou k nepřesnému znění některých přikázání. Při překladu vždy dochází k nepřesnostem – to je dáno nejen neznalostí překladatele, ale i jemnými nuancemi mezi jazyky. Jeden výraz může mít v jiném jazyce několik významů a naopak. Důležitou roli zde hraje neznalost původního znění desatera a tudíž to, co je překládáno se od původního znění liší ještě více než nynější znění v hebrejštině. Je všeobecně známo, že neexistuje dokonalý překlad.

K těmto odlišnostem v překladu se vážou i komentáře k jednotlivým přikázáním a jejich interpretace. Na interpretaci však stojí celá nauka o Desateru. V každé zemi tak je Desatero lehce odlišné a lidé tak mají jiný kodex k dodržování. Jádro Desatera je však zachováno a hlavní myšlenka je zřejmá a stejná všude.

Některá přikázání, jako například to první „*V jednoho Boha věřit budeš.*“, je ve všech jazycích stejné. Myšlenka o uctívání jednoho Boha je zřejmá a nezaměnitelná. U ostatních dochází k velkým rozdílům. Například přikázání

„nezabiješ“ je velmi zavádějící. „Verš De5:17 podle WTT ¹¹ לֹא תִרְצָח׃ , transliterován jako **lō' tirṣāḥ s** , je v CEP i BKR⁷ překládán jako "Nezabiješ". Použité sloveso **רָצַח** (**rāṣah**) se však v hebrejské Bibli nikde nepoužívá ve smyslu zabít v boji, sebeobraně apod.“¹²

Angličtina pro toto přikázání používá výraz „murder“ což v českém jazyce znamená „vražda“ nebo „vraždit“. Přikázání tak zní „nezavraždíš“. Ovšem přikázání není v rozkazovacím způsobu, jak je zmíněno, ale v oznamovacím, tudíž nebudeš vraždit. Mezi slovy vraždit a zabít je v češtině citelně velký rozdíl.

Obdobné je to i s přikázáním „nesesmilníš“. „Verš De5:18 podle WTT⁷ וְלֹא תִנְאָפ׃ , transliterován jako **walō' tin'āp s** , je v CEP i BKR⁷ překládán chybně jako "Nesesmilníš". Jedná se stejně jako u předchozího přikázání, o oznamovací způsob. Podle slovníku TWOT⁷ má slovo **נָאֵף** (**ni'ūp**) **adultery** význam cizoložit a nikoliv smilnit. Přikázání by tedy mělo znít spíše „Nebudeš cizoložit“, než „Nesesmilníš“.“¹³

Zde je rozdílný smysl slov ještě viditelnější, protože smilnit znamená něco jiného nežli cizoložit. (Smilnit – nemanželský pohlavní styk, cizoložit – pohlavní styk s jinou ženou, nežli manželkou). Vědci, zkoumající hebrejské písmo, však zjistili, že původní základ slova je zřejmě úplně jiný.

„Podle TWOT⁷ znamená kořen slova "pohlavní styk s ženou či snoubenkou jiného muže". Badatel Otto Procksch tvrdí, že zde nejde o monogamii či polygamii, jak bylo toto přikázání často vykládáno. Jde o mimomanželský styk ženy; muž cizoloží jen při styku s ženou jiného, žena pak, když porušuje vlastní manželství. Mimomanželský styk muže s neprovdanou a nezasnoubenou ženou byl přípustný.

¹¹ Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society). 1966 - 1990. Hebrew Old Testament (4th ed) - Biblia Hebraica Stuttgartensia. Edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition. V elektronické formě BibleWorks. /BHS či WTT/ [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné na [http://www.bibleworks.com/](http://www.bibleworks.com/Matthew Anstey. BHT - TRANSLITERATED BHS HEBREW OLD TESTAMENT 2001. V elektronické formě BibleWorks [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné na <a href=)

¹² Mat, Pavel, Mýty a skutečnost, Desatero [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné na <http://myty.info/view.php?cisloclanku=2005030006>

¹³ Tamtéž

*Výklad příkazu, který jej interpretuje jako zákaz mimomanželského sexu, je zcela chybný.*¹⁴

Pro další vysvětlení ještě například přikázání „nepokradeš“. Zde by podle již výše zmíněných příkladů bylo lepší použít „nebudeš krást“.

*„Vystává však otázka, proč se o přivlastňování cizího majetku píše i v posledním přikázání. Kde je významový rozdíl mezi osmým a desátým přikázáním? Netýká se osmé přikázání krádeže člověka ve smyslu "Nebudeš krást (člověka - muže).“ Má se jednat o únos svobodného muže, kdežto v desátém přikázání je řešena krádež někoho, kdo v tehdejší společnosti neměl právní subjektivitu (žena, dítě, otrok). Někteří badatelé to potvrzují, většina jich je však proti.“*¹⁵

1.1.2. Interpretace Dekalogu v Koránu a Novém zákonu

Svou roli hraje Desatero i v těchto dvou velmi důležitých spisech. Korán je posvátná kniha Islámu. Jakožto monoteistické náboženství má jisté stejné znaky s Židovstvím a Křesťanstvím – víra v jednoho Boha, šíření náboženství mírovou i nemírovou cestou, přibližně stejná doba vzniku, jeden prorok, jež byl v přímém kontaktu s Bohem a reprezentuje ho na zemi ... Jak je řečeno v prvním přikázání – dovolu je jen jeden Bůh – což je základní znak monoteismu.

V Koránu je Desatero zmíněno v Súře 17 – Noční cesta. Ta popisuje cestu Mohameda z al-Masdžid al-Haram („posvátné mešity“ nacházející se v Mecce) do al-Masdžid al-Aksá („nejvzdálenější mešity“ známou jako Chrámová hora v Jeruzalémě). Je zde zaznamenán etický kodex Koránu, jež je velmi podobný Desateru jak ho známe. Víme, že Mohamed převzal z Bible, ze Starého i Nového Zákona, velké množství informací, k nimž se vyjádřil. Toto je jedna z nich. Liší se

¹⁴ Mat, Pavel, *Mýty a skutečnost, Desatero* [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné <http://myty.info/view.php?cisloclanku=2005030006>

¹⁵ Mat, Pavel, *Mýty a skutečnost, Desatero* [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné <http://myty.info/view.php?cisloclanku=2005030006>

ale v několika bodech. Korán se nezmiňuje o lásce k bližnímu svému ani o zákazu lhaní – křivé svědectví. Naopak vyzdvihuje víru v jednoho Boha a ctění rodičů.

V Novém Zákoně se desatero znovu objevuje v Matoušově evangeliu. Evangelium vypráví o Ježíšovi jako o Mesiášovi a dokládá jeho původ. V kapitole nazvané „Kázání na hoře“ se vypráví, jak Ježíš kázal z pahorku, protože lidí, jež ho chtěli poslouchat bylo tolik, že by ho nebylo vidět a slyšet, a tak tedy povystoupil na pahorek. Tato část Nového Zákona je velmi důležitá, protože je v ní vyložena „Etika křesťanského života“. Ta je velice úzce spjata s Židovskou etikou – Desaterem božích přikázání. Ježíš káže o Starém zákoně a říká, že je dobrý, ale že musí být chápán skrze jeho osobu. Některá přikázání pozdvihuje a zpřisňuje, jiná upravuje. Jedním z upravených je: Slyšeli jste, že bylo řečeno: *Mt 5,43n. 'Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřítele svého.'* Já však pravím: *Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.* Jsou zde ale i přikázání, která jsou podle něj zbytečná, a tudíž je upravuje či ruší úplně. Například zobrazování je pro něj zbytečné a tak jej vynechává.

Zdůrazňuje dodržování Dekalogu jakožto dobrou cestu do Království božího. Desatero je podle Ježíše v Matoušově evangeliu prostředek k dosažení dokonalosti.

1.2 Vznik Desatera

„Podle Starého zákona (Exodus 20,1-17 a Deuteronomium 5,6-18) zjevil desatero přikázání Jahve Mojžíšovi na hoře Sinaj na kamenných deskách.“¹⁶

Dnes se však historici domnívají, že vzniklo mnohem později (6.1. Martin Prudký). Tradice vzniku podle Starého zákona však přetrvává.

1.2.1. Historický kontext

Podle Bible, potomci Jacoba¹⁷ žili v Egyptě po dobu více než 450 let. Během této doby se lidé zformovali v národ, jež se později nazývá Izraelský národ.

¹⁶ Kolektiv autorů, *IEncyklopedie.cz, Dekalog* [online]. [cit. 2011-01-07] dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/dekalog/>

Po smrti Jacobova nejstaršího syna Josefa¹⁸, egyptského ministra, se postoj k Židům změnil. Egypťané v nich začali vidět hrozbu, zpřísnili zákony jich se týkající a nutili je k práci jako otroky.

Mojžíš a Vyvedení z Egypta

Mojžíš představuje nejvýznamnější osobnost této doby a je původcem všech hybných dějů této doby. Byl židovského původu, vychovala ho královna Hatšepsovet spolu se svým synem. Byl zasvěcen do tajného učení kněží.

V knize Edouarda Schürého *Velcí zasvěcenci*¹⁹ se píše o činech Mojžíšových jako o zázracích a nevídaných činech.

„Jednoho dne Chozarsif²⁰ spatřil, jak egyptský dozorce zasypal ranami bezbranného Žida. Budoucí vůdce sjednoceného národa se na Egypťana vrhl, vytrhl mu zbraň z rukou a zabil ho. Tato vražda, kterou podnítil ušlechtilý hněv, rozhodla o mužově dalším osudu. Chozarsif se rozhodl podstoupit vykoupení hříchu, jež zákon zasvěcenců předepisoval vrahovi ze svého středu. Násilník z okruhu vyvolených se musel postavit tváří v tvář smrti, aby tím odčinil zločin, který spáchal, a obnovil své vnitřní světlo. Měl se pohroužit do hlubokého transu, opustit svoje tělo a vydat se na onen svět (do oblasti Amenti neboli Erebe), kde plují duše zemřelých, jež dosud nezavršily přechod do nové dimenze. Viník tam pak musel vyhledat svoji oběť a podrobit se všem jejím útrapám, dosáhnout odpuštění a pomoci jí najít cestu zpět, ke světlu. Teprve poté byl považován za člověka, který vykoupil svůj hřích, a smyl ze svého astrálního těla černé skvrny prokletí od ducha oběti, jimiž byl pošpiněn. Hříšník se z takové cesty velmi často nevrátil. Když se kněží objevili ve sklepě, kde ho na několik dní zanechali, obvykle našli pouze jeho mrtvolu. Chozarsif však tuto zkoušku bez váhání podstoupil. Zcela odevzdaně se nabídl jako oběť Osiridovi - vládci a soudci zesnulých - a prosil o jediné: bude-li mu souzeno

¹⁷ Biblická postava, syn Izáka, zkoušen Bohem, později nazýván Izraelem, Gn 35,9-10

¹⁸ Biblická postava, předposledním z 12 synů Jácoba, bratry prodán do otroctví, pro své schopnosti byl povýšen samotným faraonem, rozdával jídlo v době hladomoru. Gn 37-50 z jeho příběhu se dozvídáme, jak se dostali izraelité do Egypta

¹⁹ Schüré, Eduard. *Velcí zasvěcenci: tajné dějiny náboženství : Rama, Křišna, Hermes, Orfé, Pythagor, Platon, Ježíš*, Havířov : Jiří Mikula, 1996. 371 s. ISBN: 80-901713-2-X

²⁰ tak dříve říkali Mojžíšovi

*vrátit se na Zem, ať je mu dána síla stát se nástrojem spravedlnosti. Když se pak v podzemních prostorách Midiánského chrámu vzbudil ze strašlivého spánku, cítil se jako znovuzrozený. Minulost byla tatam a Egypt přestal být jeho vlastí. Svůj pohled upíral na nedalekou horu a jeho vědomím probleskla myšlenka vytvořit z kočovníků silný a bojovný národ, schopný udržet zákon jediného Boha, společenství, které ponese do budoucna pravdu ukrytou ve zlaté arše zasvěcenců."*²¹

Od tohoto okamžiku si říkal Mojžíš, neboli spasený. Tomuto muži se podařilo sjednotit skupinu židovských rodů, jež si říkala „Synové Izraele" nebo jednoduše „Izraelité", vyvedl je z Egypta a přivedl je k náboženství dědů a otců - k Bohu Abrahámovu, Izákovu či Jákobovu.

Podrobný popis vyvedení Židů z Egypta je vyprávěn v Bibli v druhé knize Mojžíšově – Exodus. Je patrné, že šlo o čin mimořádného významu. Dostat celý národ z obrovského područí a velmi dobře organizovaného státu se Mojžíšovi podařilo bravurně. Proti síle egyptského státu měl pouze svoji víru, své charisma. V tento den Židé slaví svátek – Pesah²². Před odchodem bylo zjeveno několik znamení, aby Židé věděli, že jejich vysvobození se blíží, a aby Egyptané byli potrestáni za bránění jejich odchodů. Egypt stihlo 10 ran – 10 egyptských ran.

Když Mojžíš žádal faraona o propuštění Hebrejců z otroctví, ten ho odmítal a byl potrestán. Bylo mu skrze Mojžíše dokazováno, že Hospodin existuje a je všemocný. Mezi deset ran, které postihli Egypt jako trest, se řadí: Zkažení vod, Žáby, Mouchy, Dobytčí mor, Vředy, Krupobití, Kobyly, Temnota či Smrt prvorozených. Smrt prvorozených se týkala všech – synem faraona počínaje a nejchudšími konče, i dobytka se toto týkalo. Vše toto postihovalo pouze egyptské obyvatelstvo. Hebrejcům se nestalo nikdy nic – ty Bůh ochraňoval.

²¹ SCHÜRE, Eduard. *Velcí zasvěcenci: tajné dějiny náboženství: Rama, Krišna, Hermes, Orfé, Pythagor, Platon, Ježíš*. Havířov: Jiří Mikula, 1996. 371 s. ISBN: 80-901713-2-X

²² Neboli Svátek nekvašených chlebů je jedním z nejdůležitějších židovských svátků a zároveň jedním z nejstarších. Spolu se svátky Šavu'ot a Sukot patří mezi poutní svátky, které se každoročně slaví a které připomínají vyjití z otroctví a cestu ke svobodě. Je také nazýván „Židovské Velikonoce“. Oslava trvá 8 dní.

Nakonec faraon svolil k jejich odchodu. Po chvíli se rozmyslel a začal je pronásledovat. Hebrejci nešli nejkratší cestou a tak Mojžíšovi přestávali důvěřovat. Došli až k moři a tam je dostihla armáda. Mojžíš požádal Boha o pomoc.

Ex 14:15 Hospodin řekl Mojžíšovi: "Proč ke mně úpíš? Pobídni Izraelce, ať táhnou dál. 16 Ty pak pozdvihni svou hůl, vztáhni ruku nad moře a rozpolťíš je, a tak Izraelci půjdou prostředkem moře po suchu.

Mojžíš pozvedl hůl a moře se rozestoupilo, pak celý národ mohl přejít na druhou stranu a nikomu se nic nestalo. Tento čin se řadí mezi nejznámější z celého Starého Zákona.

Pouští putovali čtyřicet let, a to proto, aby se obměnila generace. Lidé tak zapomněli na mnohobožství egyptského náboženství, egyptskou nadvládu a naučili se víře a poslušnosti jednomu bohu. Naučili se jednat odpovědně k Bohu, jakožto svému pánu, nejvyšší instanci. S Bohem byl Mojžíš neustále v kontaktu.

V prvních třech měsících se utábořili v Sinajském pohoří²³. Třikrát Mojžíš vystoupil na horu Sinaj, kde vždy zůstal o samotě s Bohem. Bůh mu vyjevil zákony, jež jsou nutné pro soudržnost a zachování národa. Základní pravidla pro vztahy mezi obyvateli, pravidla pro náboženskou praxi. Na horu nikdo jiný nesměl, kolem hory byla hranice a hora byla posvěcena, na horu směli pouze Aaron²⁴ a Mojžíš. Hospodin skrze Mojžíše varoval lid, ať na horu nevstupují, neb je stihne smrt.

Desatero Božích přikázání bylo zjeveno Mojžíšovi na hoře Sinaj právě v tuto dobu²⁵. Pobyt na hoře trval 40 dní a 40 nocí. Lidé byli nervózní z jeho nepřítomnosti a uchýlili se zpět k vyznávání egyptských bohů. Nashromáždili zlato a vyrobili býčka, jehož začali uctívat. Mojžíš, když sestoupil z hory, vše viděl, zhrozil se a rozbil desky Desatera. Bůh je chtěl potrestat smrtí, na Mojžíšovu přímlovu od toho upustil.

Poté Mojžíš znovu vytesal dvě kamenné desky, na něž Bůh znovu napsal slova, jež byla na prvních deskách. Smlouva mezi Bohem a lidem byla tedy sepsána. Vracíme se tak opět k tomu, čím by pro nás Desatero mělo být, zdali zákonem nebo

²³ Sinajský poloostrov leží mezi Afrikou a Asii, dnes patří Egyptu

²⁴ Aaron je starší bratr Mojžíše, jeho pomocník. První velekněz Izraelitů

²⁵ Viz příloha 2,3

smlouvou. Ex 34,10 Hospodin odpověděl: *Hle, uzavírám s vámi smlouvu...* tato smlouva je nejdůležitější, protože upravuje jak vztah lidí mezi sebou, a pak hlavně, a to především, vztah k Bohu.

I po zbytek čtyřicetiletého putování byl Mojžíš ve spojení s Bohem. Nakonec dovedl celý národ do Izraele, kde se usadili.

1.2.2. Náboženská praxe a šíření Dekalogu v náboženství

V Judaismu je všech 613 přikázání uvedených v Tóře důležitých, avšak Desatero má zvláštní cenu, protože bylo odhaleno na Sinaji celé židovské komunitě samotným Bohem. Ve svátek Pesah si všichni čtou právě tuto část Tóry, jakožto nejvýznamnější. Tehdy i dnes Desatero reprezentovalo univerzální etický kodex.

Šíření v prvopočátku probíhalo ústní tradicí a poté na svitcích. K šíření sloužily písně, legendy, mýty, ale i ságy a motlitby. V písemné formě se vyskytovaly tam, kde se žil usedlý život – města, vesnice. K šíření docházelo pomocí eposů – líčení hrdinských skutků, žalmy, liturgická literatura. Trvalo několik staletí, než byly všechny knihy Mojžíšovy a ostatní části Starého Zákona sjednoceny v jeden celistvý dokument. Text Tóra je i dnes psána na svitky a nikoli do knih jakožto Bible.

Na mnohých synagogách²⁶ je umístěn Dekalog ve svatyních. Ukazuje, jak byl Dekalog zkrácen do esteticky vytvořených desek, které Mojžíš snesl z hory Sinaj.²⁷

²⁶ Synagoga - židovská modlitebna, slouží pro bohoslužby a pro společenská setkání nebo náboženská studia

²⁷ “Many synagogues display the Decalogue, or Ten Commandments, in their sanctuaries. This example shows how the Decalogue is abbreviated to artistically recreate the tablets that Moses brought down from Mount Sinai.”

KARESH, Sara & HURVITZ Mitchell. M.: *Encyclopaedia of Judaism*, New York: Facts on File 2006. 602 s, ISBN 0-8160-5457-6, s. 149

Obrázek 1 – Desatero v synagoze

„Nejstarší dochované biblické svitky byly objeveny r. 1947 a v následujících letech v jeskyních poblíž lokality Kumránu u Mrtvého moře. Jejich vznik je kladen do doby od 3. – 2. století př. o. l. do konce 1. století o. l.“²⁸ Starší dochované neexistují a tak přesně nevíme, do kdy byla tradice ústního předání nahrazena svitky. Původní kamenné desky se též nedochovaly. Nebo alespoň ještě nebyly nalezeny.

Desatero je součástí Tory a pro její opis jsou určena speciální pravidla, která platí dodnes. Pokud by byla porušena, Tóra se musí zničit, protože její opis by tak byl znehodnocen a považován za nepravý, falešný.

„Svitek Tory (hebr. sefer Tora, dosl. „kniha Tory“) musí být psán kvadrátním hebrejským písmem a trvanlivým inkoustem na pergamen připravený z kůže rituálně způsobilého zvířete. Nesmí obsahovat značky pro samohlásky a přízvuky ani další přídatky nebo ozdoby. Toru opisuje profesionální písař (sofer) podle vzorového textu. Hotový svitek je navinut na dřevěné cívky (acej chajim, dosl. „stromy života“).“²⁹

²⁸ Židovské muzeum v Praze, *O Svitku- Obřadní svitky*, [online]. [cit. 2011-01-08] dostupné na http://www.jewishmuseum.cz/print/print_me.php?co=../cz/vystavy/czosvitku.htm

²⁹ Židovské muzeum v Praze, *O Svitku- Obřadní svitky*, [online]. [cit. 2011-01-08] dostupné na http://www.jewishmuseum.cz/print/print_me.php?co=../cz/vystavy/czosvitku.htm

2. Presentace dekalogu v Židovské a Křesťanské společnosti starověku

2.1. Formování křesťanství

Křesťanství – křesťanskou církev – pojíme s jediným významným člověkem, synem Božím, a to Ježíšem Nazaretským, Ježíšem Kristem, Spasitelem.

Centrem pozornosti Křesťanství je druhá část Bible a tou je Nový Zákon. Popisuje osobu Ježíše, syna Božího - Mesiáše, jeho kázání, jeho činy a všechny důležité události té doby. Mojžíš předpověděl, že Bůh pošle Mesiáše, jež otevře lidem oči a přivede je k víře, sám bude též Židem. Všechny jeho činy a převratné myšlenky datují svůj vznik do cca posledních 3 let jeho života – což je 30 – 33 n.l.

Desatero je pro křesťanství stejně důležité jako pro židovskou víru. Tvoří pro ně stejně hodnotný základ pravidel pro chování mezi lidmi a k Bohu. V Novém Zákoně je prezentováno v Matoušově evangeliu, viz předchozí kapitola.

Ačkoli se křesťané na začátku své existence setkávali s neporozuměním a pronásledováním, povedlo se jim dokázat opak a přesvědčit svou vírou všechny ostatní o své pravdě. Toto strastiplné formování trvalo několik set let. V dnešní době je Křesťanství jedním z nejrozšířenějších náboženství světa. Během své existence se rozštěpilo do několika směrů – např.: Pravoslavná církev, Evangelická, Katolická.

Studiem jejich textů, i textů židovských se zabývalo mnoho filozofů.

2.2. Filón Alexandrijský

Filón Alexandrijský - Filón z Alexandrie, latinsky Philo Judaeus (asi 20 př. n. l. – po roce 40) byl židovský řecky píšící filosof a teolog, nejvýznamnější představitel židovské helénistické filosofie (obr. 2).

Narodil se v Alexandrii a zde byl také považován za jednoho z nejvýznamnějších myslitelů. Jeho cílem bylo sloučit židovské smýšlení s řeckou etikou. Píše o historii myšlení Židů v období Diaspory³⁰.

Obrázek 2: Filon Alexandrijský

Filón prezentuje Mojžíšovo Desatero Božích přikázání jako nejlepšího morálního průvodce pro lidstvo. Jeho univerzálnost interpretace pomáhala utvořit Křesťanskou teologii.³¹ Pomocí řecké dialektiky se snaží o prezentaci nejen Dekalogu, ale i ostatních Mojžíšových myšlenek a činů. Do textů vnáší filozofickou argumentaci. Vychází jak z textů v hebrejštině, tak i z textů v řečtině.

³⁰ *Diaspora* – pro Židy znamená žít mimo Israel. Toto slovo (pocházející z řečtiny) v podstatě znamená rozšíření. První velké rozšíření se pojí s odchodem Židů do exilu z Izraele do Babylónie v roce 586 př. n. l. po zničení chrámu.

“For Jews, to live in the Diaspora means to live outsider ISRAEL. The word diaspora (from Greek) literally means to scatter or spread out. The first large spreading out occurred with the exile of the Jews from Israel to Babylonia in 586 B.C.E. after the destruction of the Temple by the Babylonians.”

KARESH, Sara & HURVITZ Mitchell, M.: *Encyclopaedia of Judaism*, New York: Facts on File 2006, 602 s, ISBN 0-8160-5457-6, s. 115

³¹ „He presents The Commandments of Moses as the best moral guide for all mankind. His universalistic interpretation helped shape Christian theology.”

KUNTZ, Grimley Paul.: *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*. Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004, 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s 11

O vzniku Desatera hovoří jako o alegorii. Mojžíš je muž, který našel národ bez psaných pravidel a žijící v bídě. Vyvedl ho z měst, jež jsou symbolem zla a pokušení. Planina s horou, čistá příroda pak připomíná ráj, symbol čistoty. Další možností výkladu je potřeba pravidel pro přežití v divočině, divočině života. Přítomnost Boha chápe dvojím způsobem. Jako tvůrce všechno, tedy i tvůrce pravidel pro dobrý chod společnosti. Ale i jako osobu, skrze jejíž znalost může posuzovat svět a utvářet si další pravidla.

V tom Filon vidí klíč k Mojžíšově filozofii – středem všeho je jeden nedotknutelný Bůh, pán, stvořitel, soudce. Je nejvzdělanější a tak má právo, i z pozice stvořitele, určit pravidla. Jediné co je třeba respektovat, jsou pravidla přírody. Zde si ale dovoluji namítnout, že on je přeci stvořitelem i té přírody, stvořitelem celého světa, tudíž i limitů přírody. Člověk by neměl na přírodu zapomínat. Filónovi myšlenky jsou tedy jak humanistické, tak naturalistické, přírodovědecké.³²

Příkázáními samotnými se zabývá velmi kriticky a do hloubky. Rozebírá nejen jejich znění, ale i podstatu. Důležité pro něj je i jejich pořadí.

První příkázání jdou podle Filóna zcela logicky za sebou. V prvním se praví „já jsem tvůj Bůh“ tedy je zde vymezena bytost, fyzická podstata a existence. A to protože je nezbytné si hned na začátku říci to nejpodstatnější – víra v jednoho boha. Laicky by se dalo říci, vymezení toho kdo je kdo. Hned druhé příkázání říká jméno a jeho posvátnost. Křivé výpovědi a zneužívání slov je v příkázáních o kousek dále. Je zde zmíněno, ale pro vztahy mezi lidmi samými. První příkázání jsou o vymezení vztahu mezi člověkem, lidstvem a Bohem. Proto se to tu objevuje dvakrát. Lhaní může mít i dobré důvody a Bůh je rozpozná. On ví, kde pravda leží. Ale zneužití jeho jména ospravedlnitelné není.

Jedním z jeho argumentů proti křivé přísaze je, že vždy jde se zlými úmysly, špatnými myšlenkami, před kterými však Bůh nevaruje. Jediným varováním je „peklo“ při nedodržování příkázání.

³² „*Philo's theism is also deeply humanistic and naturalistic.*”
Tamtéž, s 13

Na přikázání ohledně dne odpočinku Filón pohlíží ze dvou směrů Exodus – Deuteronomiu. Hlavním rozdílem je způsob uctívání tohoto dne, ne důvod proč jej máme. Filón zdůrazňuje a naprosto přesně říká, na rozdíl od přikázání, co přesně by měl člověk o tomto dnu dělat. Měl by si připomenout a kriticky se podívat na svůj život, na to co dělal během minulých šesti dnů. Také by se měl zamyslet nad dalšími dny a studovat Boha. Tím se myslí spisy, Tóru. Měl by se poučit nejen ze svých činů ale i z přírody. Od uctívání přírody se lidé obrátili k uctívání Boha, stvořitele, ale na přírodu a její význam by neměli zapomínat. Den odpočinku slouží i k tomuto účelu – podívat se na její proměny a poučit se z nich.

K četbě Tóry však dochází i při jiných příležitostech a ty bychom měli odlišovat. Příležitosti jako například každodenní čtení, či jiné významné svátky, které mají vlastní části Tóry.

Rodiče by měli být pro děti jejich bohy, jsou to přeci jejich stvořitelé a vedou jejich životy. Proto by je měli děti uctívat a být vděční. Pouze ti rodiče, kteří se chovají nehumanisticky a neplní svoji funkci, si zaslouží nevďek. Přikázání je maximálně generalizováno a jde do extrému. Nerozlišuje kvality rodičů. A tak jej Filón interpretuje takto. Dodává ještě, že ctít by se měli všichni starší, jež se o mladistvé s dobrým úmyslem starají, tvoří pravidla pro jejich život a ukazují jim cestu.

Další přikázání jsou „zákazová“, k těm Filón Alexandrijský zaujímá souborný postoj. Chápe je jako přikázání umravňující lidské chování. Odmítá tendence tehdejší doby přepisování a používání kladných vět, i když si uvědomuje, že původně možná pozitivní byly.

Říká, že pod každým přikázáním se schovává mnohem více než je zřejmé na první pohled. Do pojmu cizoložství zahrnuje mnohem víc než jen pohlavní styk s cizí manželkou, ale například i zhýralý život či pederastii.³³ Příklání se tak

³³ Pederastie – „sexuální úchylka - homosexuální styk s mladými chlapci“

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov, 6. přepracované a doplněné vydání*, Praha: SPN-pedagogické nakladatelství a. s., 2002. 862 s, ISBN 80-7235-023-4, s 562

k Mojžíšovi, který popisuje neukazování nespočtu variací, které ale mohou přinášet hanbu těm, kteří žijí pochybný život.³⁴

Stejně je tomu tak i u dalšího „nezavraždíš“. Tady mluví i o jakémkoli druhu násilí, pobouření či zmrzačení. Je to široký záběr negativních činností proti jinému člověku. Zahrnuje sem tedy téměř všechny nepravosti, jež v dnešní době rozepisuje právní řád v několika desítkách zákonů.

V „nepokradeš“ vidí i půjčování na vysoký úrok – lichvu. Partnerství uzavřené se špatnými úmysly je také krádež, dopouštíme se tak nepravosti na druhém, zneužití jeho dobrého slova, tedy krádeže jeho dobrého jména, pověsti.

O „ nevydáš křivého svědectví“ jsem se již zmínila výše. Doplním, že Filón sem zahrnuje i spolupráci s lidmi, jež se křivého svědectví dopouští a úmyslné uvádění v omyl. Toho se může člověk dopustit říkáním neúplných informací, či jejich zatajováním.

Za nejhorší považuje cizoložství, protože zahrnuje největší počet prohřešků a je velice úzce spojen s porušováním i dalších přikázání – lhaní, krádež. Souborně v sobě tedy zahrnuje i další přikázání. Považuje jej za hříchuplný akt, jež má dopad nejen na aktéry přímo činné, ale i na okolí – rodinu – tím se rozumí, manžel, děti ale i ostatní členy rodiny a přátelé. Tím je cizoložství nejhorším ze zločinů.³⁵

O sedmém přikázání „nezabiješ“ Filón nepíše tolik jako o „nesesmilníš“. Bere jej jako méně významné než šesté. Spojující linkou mezi těmito dvěma přikázáními je fakt, že člověk je původem tvor přírodní a tak se snaží přežít. U „nesesmilníš“ je to o zachování rodu a u „nezabiješ“ o zachování života, obstarání si stravy, obrany rodiny.

Člověk je však vyšší bytostí, protože má duši. Duše je svátost v našem těle. Tělo je tak pro duši chrámem. A tak podle Filóna musí být chráněno tělo i

³⁴ „Moses describes these “not to show the multiform varieties which incontinence assures, but to bring to shame those who live a disreputable life.”

KUNTZ, Grimley Paul. The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s 17

³⁵ „[...] adultery is the “greatest of crimes”.

Tamtéž s. 18

duše. Jeho dalším důležitým argumentem je fakt stvoření člověka: člověk byl stvořen šestý den k obrazu božímu, a proto bychom se k člověku měli i tak chovat.

Svá tvrzení podporuje výroky a dalšími argumenty o tom, že krádeže, smilstvo, křivé svědectví ... rozvrací stát. A to vše tím, že člověku se pak nedá věřit. Okrádá-li zloděj jiného člověka, okrádá tím i celý stát. Ti, co rozvrací stát, jednají proti Bohu a naopak. Zcela jasně a prakticky Filón rozepisuje Desatero, zvláště pak tuto část, a srovnává jí se zákony a opatřuje svými vysvětlujícími a nosnými komentáři.

„Nepožádáš statku ani manželky bližního svého“ jsou poslední z přikázání. Jsou to ta nejdůležitější přikázání. Nemusí se nám to tak zdát, protože je lehké přehlédnout jejich hluboké filozofické principy, jež zdůrazňují teologický základ. Filón reflektuje poslední dvě stejně jakožto celý Dekalog jako Pravidla pro Pořádek s velkým P. avšak každá pravidla mají svůj systém, svoji úroňovou škálu.

Shrnuli všechny Filonovy myšlenky do jedné věty, zněla by asi takto: Člověk, jeho duše, statky a čest jsou nedotknutelné, protože věří v Boha, ctí ho, a k obrazu božímu byl stvořen, jakékoli činy proti němu jsou neprominutelné.

Ačkoli Dekalog začíná pýchou a zdrojem všeho, na druhé straně přiznává všechny druhy hříchu a zločinu – to co nás pohání k hledání moudrosti a pochopení života je lákadlo štěstí, ke kterému lze dojít. Člověk by se však neměl nechat zlákat, chytit do pastí žádostivosti.³⁶

Pokud se na věc podíváme ještě hlouběji z etického hlediska, Filón zastává jednoznačný postoj k existenci boha a jeho seslání Desatera. Podle Fióna je Bůh jen jeden, bez začátku bez konce, tvůrce, hlavní příčina všeho. A tak není pochyb, že je i tvůrcem Dekalogu – mravního řádu světa. Bůh stvořil svět a lidstvo. On sám žije v „Ráji“, „Nebi“ a tam se člověk má šanci dostat po dodržování jim nastolených pravidel. Vzniká tak síto – dobří projdou, dodržují pravidla a špatní neprojdou, protože pravidla porušují. Filozofická interpretace ho dovádí do bodu, kdy je duše

³⁶ „Although *De Decalogo* began with pride, the source of all vice – we have had to consider all manner of sin and crime – what has propelled the search for wisdom is the lure of happiness. [...] “don’t let yourself get trapped by passions.”

Tamtéž s. 20-21

oddělena od těla a putuje k Bohu, tam není tělo potřeba. Tělo na rozdíl od duše má své limity, je živočišné, a proto zůstává na zemi.

Podle Filóna je Mojžíšova interpretace celého příběhu zcela správná. A považuje události, jež se odehrály na Sinaji, za stěžejní nejen pro židy, ale pro celé lidstvo.

3. Období středověku

3.1. Charakter středověké společnosti

Středověk vymezují dvě důležitá data – začátek a konec. Má se za to, že středověk začíná pádem Západořímské říše v roce 476 n. l. Ovšem konec není zcela jasně vymezen. Za konec pokládáme dobytí Konstantinopole 1453 či objevení Ameriky v roce 1492. Z hlediska historie lidstva je těchto třicet devět let zanedbatelných. Z hlediska délky lidského života to ale zanedbatelné není. Pro české země je koncem středověku až rok 1526, nastup rodu Habsburků na trůn. Společnost procházela mnoha změnami a tak každý historik přikládá každému letopočtu jinou váhu.

Středověk dále můžeme rozdělovat na raný, vrcholný a pozdní – každá tato doba si nese své charakteristické znaky.

Společným znakem pro celou dobu je zemědělská společnost. Celý systém společenství je postaven na obdělávání půdy. Zemědělci tvoří základní kámen společnosti. A proto společnost nazýváme feudální. Dvoj-polní systém později střídá troj-polní³⁷, aby se předešlo hladomorům, které byly časté. Počet obyvatel roste a utváří se systém.

V čele státu stojí panovník podporován šlechtou – ze začátku leníky, jimž půdu jen propůjčoval. Byla zakládána města. Nejprve králem poté i šlechtou a církví. Svobodní rolníci ale i nesvobodní odváděli dávky a daně v naturáliích, později i v penězích. Později zavedeny i odvody církvi – desátky.

Křesťanství je jediná povolená církev ve valné většině evropských států. Židovská víra stála na pokraji a byla buď trpěna v omezeném množství, nebo byla pronásledována, což bylo častější. Na počátku se středověk potýkal i s pohanstvím. Původně hlásalo o rovnosti lidí, později lidé na skupiny – duchovenstvo, šlechta a poddaní. Církev zajišťovala svým učením, vírou celistvost státu.

³⁷ Dvoj-polní systém – půda rozdělena na dvě části – jedna část na pěstování druhá jako úhor – pastviny

Troj-polní systém – půda rozdělena na tři části – jedna část ladem, jedna na zimní osivo, jedna na jarní

„Prudké stoupaní religiosity ... povzneslo autoritu biskupů nad všechnu autoritu světskou.“³⁸ V šestém století se pak biskup římský prohlásil zástupcem Boha na zemi, přímým následovníkem sv. Petra – papežem Řehořem. Antická vzdělanost byla dále šířena pomocí mnichů v klášterech, kteří opisovali knihy. Jakékoli církevní skupiny odtrhující se od hlavního proudu byly potlačeny – k tomu sloužila tzv. svatá inkvizice, skládající se z mučení a soudu. Později vznikají oficiální frakce – žebravé řády, např.: františkáni, dominikáni, karmelitáni. Incize byla všeobecně používána proti všem, kteří šli proti křesťanské církvi, nevěřili v ní.

3.2. Prezentace dekalogu ve středověku

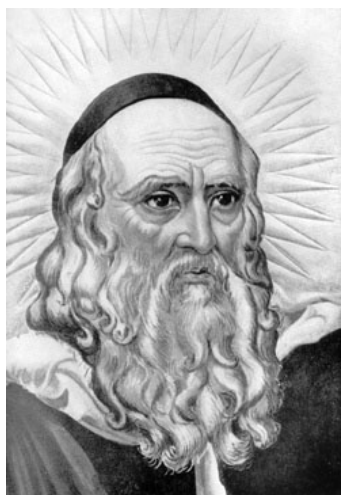
Křesťanství bylo hlavní vírou a k jeho šíření sloužila misijní činnost – šlo o hlásání Boha a jeho učení lidem, kteří měli jiné bohy, ať už monoteisté (Islám) nebo polyteisté (přírodní kultury). Desatero bylo používáno jakožto základní zásady pro správný život křesťanů, jež bylo nutné dodržovat. Židovská víra je v těchto staletích potlačována a vnímána jako cizí, ohrožující. Křesťané si nepřipouštěli, že právě tato víra je jim mateřskou a na jejích základech vznikla.

Druhou hlavní částí šíření bylo vzdělávání obyvatel – ne všichni měli peníze na vzdělání – školy byly ve městech a byly drahé. Školy při klášterech byly dostupnější. Vedle základních znalostí, jakými bylo čtení, psaní a počty, se vyučovalo náboženství a s ním i Desatero, jakožto základ vědění každého křesťana.

3.2.1. Ramon Lull

Ramon Llull, také Raimundus Lullus, Raymundus Lullus, Raymond Lully nebo Raimondo Lullo (asi 1232–1315) byl katalánský spisovatel, filosof, misionář, logik, cestovatel a rytíř (obr. 3). Narodil se a většinu života strávil na Majorce. Žil na královském dvoře, poté vstoupil do františkánského řádu a stal se misionářem.

³⁸ ŠUSTA, Josef, a kol. *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku – základy středověku*. Praha: Nakladatelství Melantrich, 1937. 768 s., s. 188.

Obrázek 3: Ramon Lull

Lullus se domníval, že by k přesvědčování muslimů o pravdivosti křesťanství mohly sloužit mechanické pomůcky, na nichž by se tvořily správné sylogismy. Navrhl několik verzí, většinou soustředných kruhů, které se daly otáčet kolem společné osy a na nichž byly po obvodě napsány různé pojmy a výroky. Otáčením kruhů se daly sestavit různé složené výroky. Svoji metodu nazval „velké umění“ (Ars magna) a uveřejnil kolem roku 1275.³⁹

Byl velice váženým a uznávaným filozofem i po smrti, avšak některé jeho spisy byli papežem Řehořem XI. zakázány. Jeho spisy se ale i tak stali inspirací pro mnohé další, například Giordana Bruna nebo Gottfrieda Wilhelma von Leibnize. V 19. století byl poté katolickou církví prohlášen za blahoslaveného.

Lullova verze dekalogu je unikátní v jeho přepracování pořádku (viz příloha 5). Dílo, ve kterém se Desaterem božích přikázání zabývá, se jmenuje De Proverbiis Moralibus. Kniha je rozdělena do kapitol podle přikázání a každá kapitola má 20 epigramů.

První kapitola je o prvním přikázání, tedy víře pouze v jednoho boha. Bůh je jen jeden a nikoho jiného bychom neměly vzývat, nikomu jinému se klanět. Jakákoli idolace čehokoli, kohokoli je tedy přísně zakázána. Vidět v někom, něčem

³⁹ DatabazeKnih.cz/Životopisy- Ramon Llull, [online]. [cit. 2011-02-06] dostupné na <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/ramon-llull-22878>

idol, znamená milovat ho více než bližního svého, tedy více nebo stejně jako Boha a to je zakázáno, to se nesmí, protože je to proti prvnímu přikázání. Z teologického hlediska by člověk měl poslouchat jen Boha a ten mu přikazuje věřit pouze v něj. Bůh přeci vytvořil přikázání pro lidi, svobodné lidi, ne pro sebe a nic jiného než jejich dodržování nežádá.

Druhá kapitola pojednává o přikázání o dnu odpočinku. Ten je pro Lulla druhým nejvýznamnějším. Je to přikázání kladné. Ovšem důvod pro den odpočinku nevidí Lull v tom, že Bůh po stvoření světa den odpočíval. Tento den odpočinku je svátkem a člověk by si měl připomenout práci Boha a oslavovat ho. Měl by nám naši lásku k Bohu připomínat. Oslava by měla být převážně na spirituální úrovni a nikoli světská. Pro Lulla kdo tento den nectí, ctí d'ábla a to je hřích, hřeší tak proti třem přikázáním najednou. Tím třetím je pak přikázání o zneužití božího jména.

Tím se dostáváme k onomu přikázání, které Lull staví na třetí příčku. Člověk by neměl brát boží jméno nadarmo, zneužívat jej, klít, ale co je též zakázané je mluvit božím jménem. Bůh vždy mluví, říká pravdu, protože on jediný zná pravdu a protože člověk nezná pravdu boží, nemůže tedy mluvit božím jménem. Také podotýká, že je lepší uctívat Boha, nežli krále, světské představitele, ti nemají onu věčnost a pravdu Boží.

Čistě logicky, podle Lulla, by dalším přikázáním mělo být přikázání osmé – „nevydáš křivého svědectví“. Podle tradiční verze definice pravdy je pravdou říkat to co je, že je, a falší pak je říkat to co není, že je. To je pojetím tohoto a předešlého přikázání. Pravdu zná jen Bůh, protože i to, co je viděno na vlastní oči, nemusí být pravda a domněnky též mohou být polopravdivé, nepravdivé. A podat křivé svědectví je jako popřít Boha, jeho pravdu a to se nesmí, to už káže předešlé přikázání. Podané nepravdivé, křivé svědectví může mít neblahé následky v několika rovinách. Zde Lull nezabíhá do detailu, jen naznačuje řetězové reakce lží, jež mohou vést k tragickým koncům. Zároveň však dodává, že v den posledního soudu bude vše odhaleno a pravda vyjevena, viníci potrestáni.

Dalším přikázáním je „cti otce svého i matku svou“. Jak u Lulla, tak i v katolické katechetické interpretaci a rovněž v knize Exodus je toto přikázání na pátém místě. Ovšem Lullova interpretace je jiná než u Filóna. Lull vidí toto přikázání

jako alegorii - otcem vidí Otce Boha a za matkou Matku církev. To nás dovádí zpět k prvnímu přikázání o uctívání pouze jednoho boha. Zde je i jasné vodítko ke křesťanské církvi, která vyznává jednu „církev svatou“. Rodiče jsou pravým zdrojem našeho bytí a tedy principu bytí jakožto lidské podstaty. Kdo tedy nectí rodiče, nectí ani princip bytí. Zcela logicky se tak dostáváme k faktu, že kdo nectí rodiče, nectí v podstatě ani své vlastní bytí, svou existenci.

Lull dále navazuje přikázáním „miluj bližního svého“. Jedním z prvních prohřešků proti tomuhle přikázání je pošpinit dobré jméno. Ukrást, zničit dobré jméno je pro něj dokonce větším prohřeškem nežli vzít peníze. Ukradené cennosti lze navrátit velmi snadno, ale napravit jméno už tak jednoduché není. Dobročinnost, charita je pro něj pojmenování faktu použít peníze, které nikdo nepoužívá, nepotřebuje, k darování chudým a potřebným, oloupeným. Nedat jim tyto peníze je jako je okrádat, kvůli jejich právu na ně, a okrádat Boha, protože on nás k tomuto aktu dobrodiní nabádá.⁴⁰

Za sedmé přikázání má Lull „nezabiješ“, jež je v Bibli na pozici šesté. Zaměřuje se na zabití, jež je ospravedlnitelné a na vraždu, již nelze nijak obhájit. Zabíjí-li člověk, který je k tomu povolán, např.: kat, voják, nedopouští se přestupku proti desateru. Úkolem vojáka je chránit občany státu, svého krále, a tak je povinný při výkonu svého povolání nepřátele v boji zabít. To jsou činy chvályhodné a ospravedlňující. Podobné rozdíly dělá i u zabíjení zvířat. Člověk by neměl zabíjet zvířata, která lidi chrání, pomáhají nám nebo jsou jejich společníky (pes, kůň, kočka), ale pouze ty, která jsou nebezpečná nebo jsou pro užitek chována. Taková zvířata by se ale neměla zabíjet z marnosti, ale pouze pro potřebu hladu. Pokud člověk zabije zvíře v sebeobraně nebo proto, že se jedná o nebezpečné zvíře, například s jedem, je to beztrestné.

Lullovo osmé přikázání hovoří o „nesesmilníš“. Říká, že čím více cudný muž, člověk nenávidí rozkoš, tím více ji bude nenávidět i nadále. A čím více muž,

⁴⁰ „Not to give is stealing from the poor, because of their claim, and stealing from God, because he commands this kind of good (“Otiosos denarios non fureris pauperibus”).“

KUNTZ, Grimley Paul.: *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004, 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 57

člověk myslí na rozkoš, tím více ji bude milovat. Bůh přeje těm, kteří nebudou žít chlípně, aby žili v manželství. To by pro ně mělo být posvátné, protože je od Boha a je to legální způsob pro založení rodiny a vychovávání potomků⁴¹. Lidé se sklony k neřestem nepotřebují žádné manželství, protože by jeho svátost porušovali a dopouštěli se tak dalších hříchů.

Dalším logicky navazujícím přikázáním je „nepožádáš manželky bližního svého“. Tady Lull zobecňuje „bližního“ na každého člověka, který má manželku o kterou by se dalo žádat. Válka mezi bližními je tou nejhorší, a proto by si neměli závidět manželky a dychtit, žádat jich, protože to vede k oněm důvodům pro rozepří a boj. Člověk by se měl vyvarovat tomuto pokušení a ani o něm nepřemýšlet. V závěru kapitoly dává radu, že pokud se člověk opravdu chce tomuto pokušení vyvarovat, měl by se raději prodat dům a odstěhovat se ze sousedství.⁴²

Plynně navazuje kapitola o posledním přikázání „nepožádáš majetku bližního svého“. Závist je jedna z nejhorších vlastností člověka a proto by se jí měl vyvarovat. Argumentace je velmi podobná předešlému přikázání. Závist se pojí s hanbou, nenávistí i záští. Jedinou zbraní proti chťici a závisti je charita. Lull se domnívá, že nezištná láska je dokáže vyléčit. Na druhé straně se v závěru odkazuje na prodej domu s předchozí kapitoly a dodává, že odstěhovat se může i ten druhý. Ten má jen omezené množství možností, jednou z nich je ono odstěhování, druhou pak nevlastnění ničeho hmotného, pak totiž závist vůči jeho osobě zaniká.

Prvních pět Lullových přikázání by se dalo nazvat teologickými, protože jsou přímo od Boha a o Bohu přímo hovoří, vychází z jeho podstaty. Zbývá by se pak dala nazvat morálními, protože upravují vztahy mezi lidmi z etického hlediska. Porušení prvních přikázání přináší peklo, jakožto místo pro posmrtný život, kdežto porušení těch etických způsobí peklo již zde na zemi, zhorší život, přinese mizérii ještě před smrtí. V tom také Lull vidí druhý podstatný důvod k re-klasifikaci Desatera.

⁴¹ „[...] there is the legal mason, with the good consequences for the family of a „legitimate heir“ („non facias luxuriam, ut habeas filium legitimum“)

Tamtéž s. 59-60

⁴² „In conclusion: „give or sell thy houses and flee from the bad neighbour.”

Tamtéž s. 60

3.2.2. Dekalog jako přirozený mravní zákon

Tak jako Kategorický imperativ patří k Immanueli Kantovi, přirozený mravní zákon patří k Tomáši Akvinskému. Tyto dvě myšlenky tvoří základní pilíře Etiky, tak jak jí dnes známe. O Kantovi však až později.

Přirozeným mravním zákonem nazýváme filozofii lidského bytí – hodnotu lidského bytí. Vystihuje původní smysl pro mravnost, který dovoluje člověku rozumem rozlišovat, co je dobré a co je zlé, pravdu a lež – tomu je nám nápomocno Desatero - je to pomoc, jež nám Bůh vyjevil. Bůh je tedy chápán jako tlumočnick našeho svědomí, díky němu si uvědomujeme co je správné.

3.2.2.1. Tomáš Akvinský

Tomáš Akvinský (1225- 1274), latinsky *Thomas Aquinas*, též nazýván jen svatý Tomáš, byl katolický filosof a teolog. Jeho práce jsou považovány za vrchol scholastiky. V římskokatolické církvi je sv. Tomáš jedním z největších teologických autorit. Za svatého byl prohlášen roku 1323. Od jeho názorů se dále odvíjí významné filosofické a teologické směry označované jako tomismus a novotomismus. Jeho nejcennějším a nejvýznamnějším dílem je *Summa theologiae*⁴³ (obrázek 5).

Byl členem italské aristokratické rodiny. Studoval na univerzitě v Monte Casinu a později i v Neapoli. V roce 1244 vstoupil do řádu dominikánů, jenž je zaměřený na studium a modlitbu. Rodina byla proti a dva roky mu bránila v řádu pobývat. Poté co jim svou víru dokázal, jej pustila zpět. Dlouhá léta působil na univerzitě v Paříži, kde svá studia dokončil. Stal se významným teologem píšícím nejen o víře a Bibli, ale i o svědomí, pravdě a morálce. Při působení v převorském

⁴³ *Summa theologiae* (Suma teologická) vznikala v letech 1265/1266–1273. Na díle se podílel také sv. Albert Veliký (Albertus Magnus). Začal ji psát při pobytu v Paříži a pokračoval v psaní po celý život, nikdy nebyla dokončena.

Sestává ze tří částí:

- I. *Existence a přirozenost Boha (quaestiones 1-43), stvoření (44-49), andělé (50-64), šest dní stvoření (65-74) a božská vláda (103-119).*
- II. *Morální otázky, dělí se na dvě části.*
- III. *Inkarnace (1-59) a svátosti (60-90) - je přerušena uprostřed úvah o pokání.*

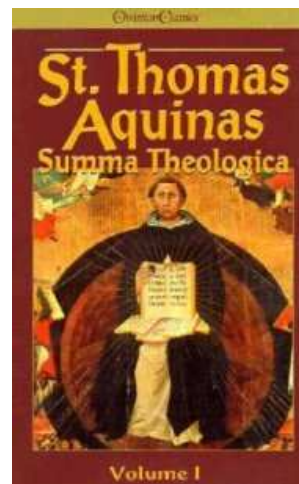
Akvinský pojímal Sumu jako nový druh učebnice teologie. Nejdůležitější pedagogická inovace spočívá v organizaci díla.

Podle: REP: 19. Tomáš Akvinský, [online]. [cit. 2011-02-08] dostupné na http://www.phil.muni.cz/fil/antika/texty/19_akvinsky.htm

opatství v Neapoli napsal významné dílo Summa proti pohanům. Zbytek svého života strávil výukou a psaním. Vedle dalších, neméně důležitých spisů, pracoval na dokončení Summa Theologiae – to se mu bohužel nepodařilo a zůstalo tak nedokončené.

Obrázek 4: Tomáš Akvinský

Obrázek 5: titulní strana Summa Theologiae

Akvinský se domnívá, že Mojžíš i Kristus jsou prezentováni jako přílišní liberálové. Za dodržováním Desatera vidí strach a Mojžíšovo učení začíná strachem z Boha. Vedle strachu je motivem i láska, nehynoucí láska k Bohu, ale i Kristu. Tyto dva protipóly nás kloní na rozdílné cesty, ale zároveň se doplňují. Strach z nás dělá sluhy, sluhy Boží, ale láska nás dělá svobodnými.

Všechny komentáře k jednotlivým přikázáním Akvinský podkládá dalšími texty, či se odkazuje na text Bible samotné. Odkazuje se též na dílo Aristotelovo⁴⁴. Pokládá si otázky a snaží se na ně hledat odpovědi. Nutno podotknout, že ne vždy úspěšně. Používá velmi konstruktivní metodu při psaní komentářů. Nejprve cituje přikázání, poté zařazuje ostatní literaturu – svaté texty, duchovní odkazy. Snaží se

⁴⁴ Aristoteles – též znám jako Aristotelés ze Stageiry – 384 př. n. l. – 322 př. n. l. je filosof vrcholného období řecké filosofie a vychovatel Alexandra Makedonského. Je nejvýznamnějším žákem Platona. Jeho rozsáhlé encyklopedické dílo položilo základy mnoha věd.

Akvinský jeho filozofii aplikoval na křesťanské myšlení.

Podle: AMADIO, A.H. *Aristotle. Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-02-09]. Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/34560/Aristotle>

tak zasadit jednotlivá přikázání do kontextu křesťanské literatury, tradice, a vyjádřit co svaté písmo v onom kontextu znamená.

„[...] koncepci lidské morálky, která je umístěna do – přirozeného a dějinného – řádu světa, představuje Tomáš a konstruuje ji pomocí dvou naučných tvrzení. Jedno je vzato z grandiosního novoplatonského schématu vesmíru, které je chápáno, včetně lidstva, jako východ (emanaci) a návrat v jednom jediném pohybu, jehož dynamikou se vyznačuje tvůrčí účast. [...] Druhým tvrzením je biblická nauka: člověk je stvořen „jako obraz a podobenství Boží (Gen 1, 26). V Secunda pars (srv. I-II, prolog, sv. 9) je analýza morality připojena výslovně pomocí pojmu obrazu Božímu k vzniku tvorů, což je nový doklad pro zavedení morálních výzkumů do teologického pohledu a metody.“⁴⁵ Odtud vychází, chcete - li pramení, Akvinského další argumentace.

První přikázání se zdá Akvinskému neúplné, poněvadž nevysvětluje, kdo nebo co jsou ostatní bohové, jež bychom mohli uctívat. Připouští existenci jiných nadpřirozených bytostí, avšak v církevních textech týkajících se Desatera není nic. Táže se tedy „Proč?“. Na tuto klíčovou otázku víry v jednoho boha si odpovídá v pěti bodech – hodnost stvořitele, jeho štědrost ve sdílení bytí, potřebnost vzdání se ďábla a vyvarování se otroctví, možnost věčného života. Přímo nevysvětluje absenci ostatních bohů, ale vysvětluje unikátnost víry v jednoho.

Ve druhém přikázání „nevezmeš boží jméno nadarmo“ si Akvinský klade otázku „Kdy?“. Kdy je správné použít Boží jméno a kdy je to špatné? Hlavní je motiv a situace, ve které jeho jméno použijeme. Při mších, obřadech atd. se naopak jméno Boží používat musí. Použití jména s dobrým úmyslem je též povoleno, ale klení nemá s kladným nic společného.

Velmi detailně Akvinský odpovídá na otázku jak světit den odpočinku. Připomíná i ostatní svátky a významné dny. Vyzdvihuje, že oslava by měla vycházet z lidí, měli by být spontánní, uctívají a s přejícím srdcem. Připomíná dávání almužen chudým a čtení z Bible. V poslední řadě se zabývá odpočinkem jako takovým. Tak jako Ježíš, i on doporučuje odpočinek od dnů práce. Přidává i metaforický význam a

⁴⁵ CHEMU, Marie-Dominique . *Tomáš Akvinský*. Pola,Vojtěch. Praha : Volvox Globator, 2000. 138 s. ISBN 80-7207-389-3., s. 88-89

tím je oddech od dnů plných hříchů a myšlenek na ně. Analogický smysl odpočinku je pak pro něj nejvýznamnější. Tím je připomenutí si stvoření světa a daná šance na život v nebi ve společnosti Boha.

Logickými argumenty si odpovídá na otázky k dalšímu přikázání, „cti otce svého i matku svou“. V Desateru, ani v celé Bibli není zmínky o etickém významu toho příkazu. Vychází totiž z přirozené lidskosti ctít rodiče jakožto lidi, jež potomka přivedli k životu a dali mu vzdělání, stravu, lásku a ukázali mu cestu k církvi a Bohu. Dobro v podobě vděčnosti a úcty je pak odměnou.

Lull vidí v přikázání alegorii, tedy že „otec“ je obrazem „otce svatého“. Akvinský to vyvrací a přiklání se k Philonovi, který pojímá výklad doslovně. Philo zdůrazňuje podobnost se zvířaty – závislost mláďat na rodičích. Akvinský stejně tak souhlasí s touto antickou naturalistickou filozofií. A podotýká, že lásku, jež rodiče dali dětem, by děti měli oplatit úctou a pomocí. Vychází to z lidské přirozenosti.

*„Jako je dobré milovat přítele, protože je přítelem, tak je špatné milovat nepřítele, pokud je nepřítelem. Dobré je ale milovat nepřítele, pokud je od Boha ... milovat přítele i nepřítele není rozporné.“*⁴⁶ Vyjádření Akvinského k přikázání „miluj bližního svého“ se zdá rozporuplné. Ale on ho vidí jasně, křesťané by se navzájem měli milovat, ať už jsou z jakýchkoli států. I nepřítel je bližní, protože může v nouzi pomoci.

V přikázání „nezabiješ“ Akvinský připouští mnohovýznamovost tohoto slova. Hovoří o způsobení smrti ránou, mečem, ale i o pronásledování, obviňování a hanobení. Od otázky „co je vražda“ se posouvá k otázce „jak zabránit“. Tady se zabývá v dnešní terminologii vraždou v afektu. Člověk by měl kontrolovat svoji osobnost a tedy i svoji zlost. U sebekontroly tedy začíná ctnostný život bez hříchů.

„Nesesmilníš“ považuje za velmi lákavé k porušení. V lidské přirozenosti je se rozmnožovat a proto toto přikázání patří k nejpřísnějším. Stejně jako Filón je i Akvinský názoru, že patří mezi nejhorší tím, že při porušení dochází k poškození hned několika lidí. A proto je toto přikázání horší nežli „nezabiješ“.

⁴⁶STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny Filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000, 630 s., ISBN 80-7192-500-2, s. 199

V přikázáních „nepokradeš“ a „nepodáš křivého svědectví“ vidí Akvinský mnoho podobností. Jednou z nich je jejich úzká propojenost – ten kdo krade, tají to a ostatním neříká o svém počínání tedy pravdu. U obou je i mnoho cest, kterými lze přikázání porušovat. Jeho otázka je prostá „proč?“. Vidí mnoho důvodů, a proto je vypisuje, aby se čtenář mohl zamyslet a vyvarovat se jich.

Poslední dvě přikázání začínají stejně, logicky spolu souvisí. Co je dychtivostí vidí Akvinský jasně. Co mu však jasné není, je, proč lidé dychtiví jsou. Tyto dvě přikázání se snaží vnitřně odstupňovat a dává tak čtenáři možnost představit si škálu možností porušování a tedy vyvarovat se jich.

V celém díle *Summa Theologiae* je prezentováno Desatero a existence Boha proti argumentům a komentářům. Akvinský se obrací k naturalistické filosofii Aristotela, která připouští počáteční příčinnost světa a též jeho konečnost. V tom Akvinský vidí stvoření světa a poslední soud. Píše o Bohu jako hybateli světa, který ví co je dobré, správné a vyjevil to lidu, aby došli správného konce. V Aristotelově Etice souhlasí s myšlenkami vědomí si dobrého a špatného počítání u všech lidí. Právo je cesta k ctnosti.

Při tázání se po prapůvodu morálky se dostává k filozofii, zkušenostem, písmu svatému a liturgickým textům. Obtížné pro něj je zaujmout postoj k Dekalogu jako celku a jeho vlivu. Táže se, zdali člověk dodržující Desatero je stejná osoba jako ta, která dodržuje právo, žije ctnostným životem křesťana, je statečná a moudrá.

Nad touto otázkou se zamýšlel také Maimonides⁴⁷. Ten si položil otázku, zdali dobrý Žid, považovaný za moudrého proroka, Ježíš, věděl nebo měl možnost se seznámit s myšlenkami Aristotelovými. Z historického hlediska je možné, že Aristoteles znal myšlenky Mojžíšovi, a tak je i možné že Ježíš vychází z Aristotela, aniž by o tom věděl.

⁴⁷ Moses Maimonides, původně Moses Ben Maimon, také nazýván Rambam (1135 - 1204) byl rabínem, židovským filosofem a lékařem, jednou z největších postav středověké židovské filosofie. Jeho hlavním dílem jsou komentáře k ústně tradovanému etickému právu Židů. Největším dílem *Jewish law* je v hebrejštině, *The Guide for the Perplexed* v arabštině. Jeho práce ovlivnila další židovské i nežidovské scholastiky té doby. I po smrti byl a je velice ceněn.

Podle: Rabbi Ben Zion Bokser, *Encyclopædia Britannica, Moses Maimonides*, [online]. [cit. 2011-02-09] dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/358539/Moses-Maimonides>

Akvinský si ale myslí, že chovat se správně, milovat bližní a neubližovat jim patří k lidské přirozenosti. A proto tedy dobrý křesťan dodržuje desatero, protože je to jeho přirozenost. Podobně to tedy bylo a je i u Židů a u starověkých Řeků a Římanů.

Proč se tedy táže, když je vše naší přirozeností? Protože přikázání jako celek nevychází z lidské přirozenosti, nýbrž z učení a životní praxe, kterou si lidé osvojili. Stejně jako si osvojili víru, ze které morálka vychází.

Akvinský se zajímal o přikázání zakazující. Ty jsou velkým problémem, zdají se hovořit o tabu, která jdou napříč kulturami i náboženstvími. Ale i jako předmět změny podle potřeby – např.: válečná tažení. Žádná nejsou absolutní, ale naopak relativní a záleží tedy i na člověku samotném, jak se k jednotlivým přikázáním postaví. Říká se tomu subjektivismus nebo skepticismus. Všechno a tedy nic je povoleno – chybí pevné limity.

Podle Akvinského, tedy člověk může soudit, že pravda a pravidla jsou objektivní a dokáže-li si vše dobře před sebou odůvodnit je vše v pořádku. Jsou zde ale také ceremoniální pravidla a ta již tak benevolentní nejsou. Jsou striktně daná církevními předpisy. S Desaterem by se také mělo zacházet jako s předpisem, a to předpisem nejvyšším, protože je přímo od Boha. Etická přirozenost je v lidech a radí jak se chovat. Ti lidé, jež mají málo zakotvené morální zásady, jsou na tom hůře a tak páchají hříchy. I když třeba jen nevědomky. Je možné je přivést na správnou cestu – odpuštěním, učením, dobrotou.

Není například důležité, který den v týdnu je oslavou Boha odpočinkem, důležité je, že se slaví. Křesťané si tuto oslavu ze soboty posunuli na neděli. Muslimové například slaví v pátek – ale pro ně není Desatero tak důležité. Základem je dodržení dne volna pro uctívání a učení se o Bohu.

Mezi otázkami k Desateru a Akvinského odpověďmi na jejich vysvětlení lze vyčíst jeho vlastní postoj k přikázáním. Své největší dílo psal několik let a tak je zřejmý i vývoj jeho postoje k problematice. K rozšifrování a pochopení jeho samého, jeho myšlení je potřeba přistupovat logicky. V sekvencích, v nichž se jeho přístup a myšlenky vyvíjejí, Akvinský zaujímá postoje, které mají velký význam pro běžného

člověka. K interpretaci by se mělo přistupovat v základních bodech. A to proto, aby nedocházelo k omylům.

Jeho dílo o přirozeném mravním zákonu je základem středověké etiky, jež je dodnes velmi vážená a neopomenutelná. Pomůže-li se přirozenosti v člověku dobrou křesťanskou výchovou, člověk pak bude na život bez hříchu připraven.

4. Období náboženské reformace

4.1. Charakteristika reformace

Století a půl, zhruba od 1500 do 1650, patří mezi nejbouřlivější a nejdůležitější doby v historii Evropy. V centru pozdvižení stojí náboženství, víra, především nesouhlas a rozkol západního křesťanství.⁴⁸

V patnáctém a šestnáctém století dochází k bouřím uvnitř církve i mimo ni. Církevní hodnostáři nežili tak zbožný život, jak bylo proklamováno a církev jako celek se snažila získat moc nad Evropou. Uvědomělí teologové začali bojovat a „prstem“ ukazovali na tyto nepravosti. Největším trnem oku jim bylo hmotné bohatství církve (z vybírání desátků),⁴⁹ stavění monumentálních staveb ve Vatikánu, zabíjení lidí a drancování během Křížových výprav.⁵⁰

Reformátorům šlo o převrat v církvi a návrat ke kořenům církve. Církevní hodnostáři a představitelé církve by stejně jako chudí mniši měli žít v chudobě, stejně tak jak žili první šířitelé křesťanství. O tom jakým způsobem žili se ví z Bible, kde je vše toto popsáno. Život podle Bible byl jedním z hlavních cílů. Velmi důležitým se stal i překlad Bible do národních jazyků, a to proto, aby byla přiblížena obyčejným lidem.

Osvícení lidé, nejen kněží, teologové ale i šlechta, protestovala. „*Proto se tito novověrci začali nazývat protestanti.*“⁵¹

⁴⁸ „the century and a half from about 1500 to about 1650 is among the most tumultuous and consequential periods in all European history. At the centre stands religion, particularly the disagreements and divisions in Western Christianity.”

Gregory, Brad S.: *The History of Christianity in the Reformation Era – Part I*, Stanford: The Teaching Company 2001, 49 s., s. I.

⁴⁹ Desátek – určitá suma peněz placena církvi jakožto vykoupení hříchů, může být dobrovolný nebo povinný

⁵⁰ Svatá válka – Křížová výprava – boj o Jeruzalém

⁵¹ Podzimek, Michal: *Judaismus a Křesťanství (Religionistika II.)*, Liberec: Technická univerzita v Liberci, Studijní texty, 2006, 107 s., s. 79

4.2. Hlavní představitelé

4.2.1. John Wycliffe

John Wycliffe, také nazýván Wicliffe nebo Wiclif, česky Viklef (1330-1384). Anglický filosof, teolog a církevní reformátor, předchůdce a zakladatel protestantismu (obrázek 6). Zasadil se o pokus prvního, kompletního překladu Bible⁵² do angličtiny (obrázek 7), která do té doby byla pouze v latině a tudíž pro lidi nedostupná. Stala se základem pro překlad anglického krále Jamese v roce 1611.

Obrázek 6: John Wicliffe

Obrázek 7: Bible podle Wicleffa

Byl obviněn, že učí nepravdy. Podle jeho učení by církev neměla mít pozemské statky, tím nejdůležitějším je Písmo svaté, které jí dává vše, co potřebuje, a papež je nepotřebný. Zúčastnil se několika křížových výprav, kde byl svědkem loupení a plenění ve jménu Boha. Tato vidina církve se mu nelíbila stejně tak jako vybírání peněžních a věcných darů od bohatých věřících. Bojoval i proti stále

⁵² Od srpna 1380 do léta 1381, Wicliffe ve svých komnatách v Queen's College velmi pilně pracoval na plánech překladu Bible na přání Chudých Kazatelů, kteří chtěli Bibli přinést lidem.

„From August 1380 until the summer of 1381, Wycliffe was in his rooms at Queen's College, busy with his plans for a translation of the Bible and an order of Poor Preachers who would take Bible truth to the people.”

STACEY, The Rev. John, Encyclopædia Britannica, John Wycliffe, [online]. [cit. 2011-02-09] dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/650168/John-Wycliffe>

rostoucímu vlivu církve na světské panovníky. Církev by se měla řídit vzorem pocházejícím z dob apoštolů. Jeho učením se inspiroval Jan Hus a snažil se je adaptovat na české podmínky.

Wycliffe se však nesetkal s úspěchem a za své teze a spisy byl papežem odvolán z univerzity v Oxfordu a jeho dílo spáleno. Uchýlil se na venkov, kde dále tvořil a psal.

Ve svých komentářích k desateru není striktní katolický učitel – přistupuje liberálně s důrazem na obyčejného člověka a původní záměr písma a víry. Odráží se zde jeho reformátorské myšlení. Právě touto svou originalitou a odvahou vzepřít se je jeho dílo ceněno. Jeho názor, že křesťané by se měli zpovídat pouze Bohu jedinému a nikoli si odpuštění kupovat. Protože Bůh je tu pro všechny – chudé i bohaté – a bohatství by nemělo být povolením k páčání hříchu, lépe poslouží jako almužna chudým.

Wycliffe vychází z latinské verze Desatera, v té je zákaz zobrazování Boha zahrnut v prvním přikázání a nemá tak místo ve druhém. Stejně tak je tomu i u Luthera. Kalvín a další reformátoři pracují rozděleným přikázáním na dvě. Rozdílná je i práce s posledními přikázáními. Tady se setkáváme u Wycliffa a Luthera se dvěma, zatímco u Kalvína a ostatních dochází ke sloučení v jedno.

Bůh, podle Wycleffa, vyvedl Židy z otroctví a za to chce jen jedno – oddanost a úctu. Proto vyžaduje, aby lidé neměli jiných bohů, pouze jeho. Zde si Wycleff pokládá dvě otázky. Co nebo kdo je Bůh. Odpovídá si, že cokoli co člověk miluje nadevše, může být vtělením Boha⁵³. Bůh stvořil vše a to je důvod, proč v něj věřit. Dal život všemu živému, a proto by lidé měli žít jen pro něj, vzdávat mu svoji úctu.

V druhém přikázání připomíná, že Bůh je prezentován jako trojice – Otec, Syn a Duch svatý. Proto by nemělo docházet ke zneužití ani této trojice, těchto slov. Jméno je duší Boha, duší celé boží trojice. Proto by lidská poslušnost měla patřit

⁵³ „what is a ‘god’? Whatever “ a man loveth moost, he makith his god.”

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 88.

všem třem. Shoduje se s myšlením sv. Augustýna, který píše, že jméno je jako duše a proto když ho zneužijeme, ublížíme tím duši – platí zejména pro boha, jež ani lidské, „pozemské“ tělo nemá.

Svěcení dne odpočinku je velice důležité. K vysvětlení této důležitosti Wycliffe používá důvody jak z Exodu – Bůh odpočíval poté, co šest dní tvořil svět, tak i z Deuteronomia – všichni by měli odpočívat po těžké práci. Vysvětlení přidělení tohoto dne na neděli zahrnuje Boží trojici. Otec neboli Bůh stvořil svět během šesti dnů a pak odpočíval. Sedmým dnem je neděle. Syn neboli Ježíš vstal z mrtvých v neděli a Duch svatý též sestoupil v neděli. Wycleff je přesvědčen, že poslední soud přijde též v neděli. O nedělích by tedy lidé měli slavit a ctít Boha, učit se o něm.

Čtvrté přikázání je morální a velmi rozumné. Rozšiřuje úctu k rodičům i na nejbližší příbuzné a sousedy, protože i oni se podílejí na výchově a mají spojitost existencí jedince.

V pátém a šestém přikázání nalézám vyváženost mezi morálkou, tajemnem a běžnou praxí. Rozděluje vraždu na slovní a fyzickou přičemž obě jsou stejně závažné. Tělo stvořil Bůh a Bůh mu dal duši, která je věčná. Vše je dílem Boha, proto je to nedotknutelné. Oba tyto činy se musí trestat. Tyto činy jsou známy i ve světských zákonech a proto dochází k potrestání i soudem ještě na zemi, za viníkova života.

Zde si Wycleff klade zásadní otázku, jež je zlomovým bodem celého Desatera a zcela vystihuje protestantské myšlení. Církev prodává odpustky za lidmi spáchané hříchy, dovoluje jim tedy žít v hříchu, jsou-li dost bohatí. Znamená to tedy, že církev prodává povolení zabíjet, prodává lidské životy, lidské duše? Neodpovídá na ni a nechává na každém, aby si udělal úsudek.

Sedmé přikázání je postavené na Boží přirozenosti a pravdě. Braní toho co patří jiným a nazývat to vlastním je špatné. Společnost a nejen ta anglická byla postavena na zabavení půdy lidem a donucování lidí pracovat pro své pány. Tyranie a vydírání nutilo lid k práci. Ale kdo dal pánům právo na půdu? Byl to Bůh? Ne, ten

stvořil zemi pro všechny. Tato myšlenka je pokládána za základ socialistického hnutí, revoluce.⁵⁴

Osmé přikázání je klíčové v rámci světského života lidí. U soudu je po člověku požadováno přísahat na Bibli, že bude mluvit pravdu a nebude lhát. Lhaní u soudu je trestné, a to nejen dle Boha, ale i podle právních předpisů. Wycleffův názor je srovnatelný s myšlením Filóna. Křivá svědectví vedou ke špatným úsudkům ty pak falešným obviněním a skutkům. Shodují se dále, že Bůh sám o sobě je pravda a kdo lže, staví se proti Bohu tím, že ho zatracuje a dělá z něj svého společníka ve lži.

Deváté a desáté přikázání hovoří o dychtivosti. Dychtivosti po majetku nikoli dychtivosti po vědění. Říká, že tyto dvě přikázání nám ukazují pedagogickou a didaktickou stránku Desatera. Bůh tak varuje a ochraňuje lid před děblem a jeho pokoušením.

V podstatě Wycleff říká, že Desatero je univerzální a nejjistější právo pro všechny lidi bez rozdílů. Je dáno Bohem, jakožto největší autoritou, stvořitelem i soudcem všech. Bůh lid učí dodržovat jeho přikázání a chrání je tak před zlem. Ostatní zákony už tak dobré nejsou. Netvořil je Bůh, nejsou tak dokonalá a více či méně jsou ve prospěch těch, kdož je stvořili – králové, šlechta ale i církve sama.

I když ostatní zákony jsou od vládce a papeže, jsou tisíckrát horší nežli právo od Boha.⁵⁵

4.2.2. Martin Luther

Martin Luther (1483 – 1546) byl německý filozof, teolog, reformátor, jedním ze zakladatelů Protestantismu, autor duchovních, politických a pedagogických spisů a církevních překladů. Největší zásluhu získal za překlad Bible do němčiny (obrázek 9). Důvodem pro tuto práci, stejně jako u Wycleffa, je přiblížení Písma Svatého lidu.

⁵⁴ „... seeds of social revolution.“

Tamtéž s. 91

⁵⁵ „even if these others be of the emperor and the pope, it is a thousand times worse to do their laws rather than God's.“

Tamtéž , s. 92

Studoval na univerzitě v Erfurtu, pak vstoupil do Augustinského řádu a stal se knězem. Poté studoval a vyučoval na univerzitě ve Wittenbergu. Uvědomil si, že lidé mohou dojít ke spasení, ale pouze pokud budou žít podle Bible. Studium Bible a zkušenost s tehdejší církví ho vedla k napsání tezí⁵⁶, protestu proti katolické církvi. Vzbudil tak velkou pozornost a vyvolal debaty. Za své myšlení byl papežem uvrhnut do klatby a později i odsouzen k smrti. U šlechty a krále byl oblíben a jeho myšlenky se zde setkaly s uznáním a nadšením. Kvůli válečnému stavu v Evropě byl odkládán papežský koncil, na kterém se mělo jednat i o Lutherově případném odsouzení.

Obrázek 8: titulní strana Lutherova překladu Bible

Obrázek 9: Martin Luther

Luther se stejně jako Wycleff zabývá Desaterem jakožto tradičním morálním kodexem katolické církve. Nesnažili se o striktní překlad z Exodu, ale vycházeli z latinské tradice. Byla zaběhnutá a mezi lidmi známá.

⁵⁶ Teze – “zásadní, myšlenka z níž se vychází, stručné vyjádření tvrzení, zvl. Takové, jehož pravdivost se hájí.”

KLIMEŠ, Lumír: *Slovník cizích slov*, 6. přepracované a doplněné vydání, Praha: SPN-pedagogické nakladatelství a. s., 2002, 862 s, ISBN 80-7235-023-4, s. 795

V roce 1517 zveřejnil devadesát pět tezí proti přinášení odpustků, shovívavosti. „In 1517, he posted his famous Ninety-five Theses, protesting against indulgences.”

GREGORY, Brad S.: *The History of Christianity in the Reformation Era – Part 1*, Stanford: The Teaching Company 2001, 49 s, s. 42

V Lutherově katechismu je Desatero na prvním místě, jakožto nejdůležitější vedle víry. Představuje pro něj přímou cestu víry a lásky k Bohu, ke spasení. Příkázání mají své pevné místo i ve světském životě. Přímou se ho dotýkají a upravují jednání lidí. Proto se Luther domnívá, že jeho zakotvení v zákoníku je zcela správné a opodstatněné. Lidé by se měli chovat tak, jak Bůh chce a jak ukazuje a jak lid usměrňuje.

Luther i Akvinský se shodují, že vírou v Boha a dodržováním příkázání se člověk spásy nedočká. Důležitá je také naprostá spontánní oddanost, ta vede ke spáse. Hřích se podle nich nedá vykoupit ani penězi, ani bojem v křížové výpravě.

S Akvinským sdílí i mnoho dalších názorů. Jejich výklady jsou si velmi podobné. Luther z Akvinského vychází. Odlišnost nalezneme, když se ptáme proč věřit. Akvinský má silné důvody proč věřit v Boha. Dokazuje Boží existenci a podporuje ostatní v jejich víře. Naopak Luther zná pouze svou víru a říká, že když člověk věří, dosáhne toho, čeho chce. Dosáhne tedy i Boha, věří v Boží milost. Nenutí ostatní, aby věřili, nechává rozhodnutí na nich, pouze sděluje své myšlení, své názory.

První příkázání se až na toto shodují.

Šesté příkázání je odlišné. Luther odešel z kláštera a oženil se. Tvrdí, že celibát je zbytečný. Bůh stvořil člověka schopného reprodukce, aby se mohl množit, zachovávat rod, lidskou existenci na Zemi. Protestantští knězi se smějí ženit, stejně jako židovští rabíni. V tomto se tyto dvě víry přibližují. Nevidí v tom hřích ve smyslu porušení šestého příkázání – ano, kněží jsou ve vztahu s Bohem, ale ne v manželském.

Při výkladu „dne odpočinku“ se taktéž přiklání k židovské tradici sedmi dnů. Šest dní práce a jeden den odpočinku. Naprosto bez fyzické práce, jen studium Svátého písma, modlitby atd. tento výklad mu přijde mnohem přirozenější, protože člověk po zajištění živobytí má tak čas i na Boha.

Pokud by člověk nedodržoval první příkázání, vznikla by anarchie a zmatek. Připomíná i událost přijetí Desatera. Moment, kdy Mojžíš schází z hory a nachází národ s egyptským náboženským symbolem. V tuto chvíli se projevil anarchismus. Bylo třeba, aby Bůh skrze Mojžíše zasáhl.

Světskému právu se velmi blíží druhá část Desatera, která upravuje vztah mezi lidmi. Právní řád z přikázání vychází.

Přikázání o ctění matky a otce není v právním řádu však zakotveno. Luther však namítá, že pokud se rodiče starají o potomky, je pak jejich povinností je ctít, poslouchat a později se o ně také postarat. Povinností rodičů je seznámit své děti s Desaterem a naučit je dodržovat přikázání jakožto mravní zásady dobrého způsobu života. Rodina je za učení zodpovědná. Tudíž rodina je centrem morálních zásad společnosti.⁵⁷

Přikázání pět až deset souborně zkouší lidského ducha. Nejsou to přikázání, kde by bylo místo pro otázky. Podle Luthera jsou přímá a jasná. Zcela srozumitelně říkají, co se nesmí. Je to zkouška lidské trpělivosti a odhodlání pro věc – pro spasení. Lidské touhy, instinkty, zloba, ale i vášeň jsou zkoušeny. Jde jen o to, jak moc se člověk umí ovládat. Člověk by se měl vyvarovat nejen tomu, co je striktně napsáno, ale uvažovat v souvislostech – uvrhnout někoho do hanby, pošpinit něčí jméno atd. to je již popsáno Akvinským i Filónem. Na druhou stranu, nám ale také tato přikázání říkají, že to co není zakazováno, je podporováno. Například pomoc bližnímu, láska k bližnímu – to by mělo vycházet z přirozeného Já.

Lutherův slovník je spíše biblický nežli filozofický. Jeho zamýšlení se podobají kázáním více nežli filozofickým rozborům, proto je v nich k nalezení mnohem více přesvědčovacích argumentů.

Jeho hlavní myšlenkou je lidská svoboda – člověk by se měl řídit jen Biblí a světským zákonem pokud nestojí proti Bibli. Člověk, který ze srdce věří v Boha, dojde spásy. Člověk, který nevěří, ale je na víru obrácen, ztotožní se s vírou, má stále šanci. Mravní zákon, jenž pochází od Boha, se za staletí stal lidskou přirozeností. Druhou stránkou této přirozenosti je i blízkost k hříchu, „dábelské“ části lidské povahy. Tu by měl člověk eliminovat a obrátit se k Bohu o pomoc, ve všem mu naslouchat, uctívat jeho samého i jeho přání – přikázání.

⁵⁷ „It is the family responsibility to teach the commandments to children, [...]The family is than the moral centre of all society.”

KUNTZ, Grimley Paul.: *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004, 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 102

Člověk vychází z hříchu. Člověk zakopl a jeho děti pochází z prvního hříchu, zdědili ho.⁵⁸

4.2.3. Jan Kalvín

Jan Kalvín - Jean Calvin - Jean Cauvin (1509 – 1564) byl švýcarský teolog s francouzskými kořeny, zakladatel kalvinismu v Ženevě (obrázek 10). Patří k tzv. druhé generaci reformismu. A právě z tohoto reformátorského směru vychází Českobratrská církev evangelická.

Jako mladý studoval právo na Pařížské univerzitě. Tam se později seznámil s humanistickými myšlenkami, velice ho ovlivnil Erasmus Rotterdamský.⁵⁹ Aby mohl lépe a důkladněji studovat Bibli, naučil se řecky, latinsky ale i hebrejsky – tyto dva velmi důležité jazyky, nejrozšířenější v psané podobě v době vzniku křesťanství.

Kalvínova teologie je nejlépe poznatelná skrze jeho nejlepší a nejslavnější dílo *„Instituce učení křesťanského náboženství“*, jež vyzdvihuje Boží suverenitu a majestátnost, prozřetelnost, předurčení, osud a křesťanskou aktivitu skrze slovo.⁶⁰ Ve svém učení navázal na Augustýna, zakladatele svého řádu, ovšem jeho myšlenky přepracoval, zradikalizoval.

Přestěhoval se do Ženevy, která se stala sídlem protestantského hnutí. Sem proudily spousty náboženských exulantů.

⁵⁸ „The theological understanding is that man fallen and that children of man in every time and place inherit original sin.”

Tamtéž s. 104

⁵⁹ Erasmus Rotterdamský (1467 – 1536) byl holandský myslitel, mnich augustiánského řádu a představitel zaalpského humanismu a renesance.

⁶⁰ „Calvin's theology, best known through his famous *Institutes of the Christian Religion*, emphasizes God's sovereignty and majesty, divine providence, predestination, and Christian activism in the world.”

GREGORY, Brad S.: *The History of Christianity in the Reformation Era – Part II*, Stanford: The Teaching Company 2001, 49 s, s.11

Obrázek 10: Jan Kalvín

Kalvín o Desateru hovoří jako o smlouvě s Bohem, dohodě, jež Bůh uzavřel se zástupcem lidu, národa – Mojžíšem. Táže se proč. Proč člověk a Bůh smlouvu uzavřeli a co je její podstatou. Bůh nabízel řád, jenž pokrývá absolutně všechno a za jeho dodržování nabízí ochranu a spásu. Pro Mojžíše i celý národ toto bylo akceptovatelné. Vyměnili otroctví za relativní svobodu a za to byli rádi. Novou smlouvu vidí v Novém Zákoně, kde je popsán spasitel – Boží syn, skrze něž Bůh poslal své srdce lidem.⁶¹

Přistupuje k přikázáním více ze židovského, nežli křesťanského hlediska. Popisuje Mojžíše jako člověka, jež si uvědomuje váhu svého poslání, ale zároveň si ji užívá, nebojí se jí. Mojžíš je pro něj klíčová postava dějin Židovství i Křesťanství, jakožto i Protestantství a ostatních církví, jež svůj původ odvozují od Starého zákona, potažmo od Bible celé. Píše o jeho rozhovorech s Bohem jako o přátelském hovoru tváří v tvář. Z faktů, že Mojžíš byl na Sinaji dlouhou dobu bez jídla a pití usuzoval, že po tuto dobu vstoupil po bok boží na nebesa. Dokazuje tím, že Bůh je milostivý a přátelský k těm, kteří ho uctívají a věří v něj celým srdcem.

Ve srovnání s Lullem se Kalvín více zabývá otázkou úcty k Bohu. Stejně jako Akvinský pojímá úctu jako hlavní pojem hned vedle víry. Staví úctu k rodičům

⁶¹ „God has given us his heart in the person of our Lord. “

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 109

vedle úcty k Bohu na stejnou příčku. Bůh je stvořitel země a lidí a rodiče jsou stvořiteli jedince v rámci velikosti světa. To v podstatě staví čtvrté přikázání vedle prvního. Slovo „První“, ale asociuje nejdůležitější. Kalvín se ve svém vysvětlení obrací ke svaté trojici, jež symbolizuje Boha a říká, že i zde lze nalézt vztah rodič-potomek. V Novém zákoně je poté popsána úcta Ježíše k jeho otci, Bohu. Bůh je autorita největší a proto stojí nad vším a nad všemi. Autorita rodičovská a boží je absolutní. Autorita králů a ostatních aristokratů je relativní, i když se jim lidé musí zpovídat, nemají nad člověkem takou moc jako Bůh.

U druhého přikázání se domnívá, že člověk by měl světit ostatní svátky v roce tím, že nebude pracovat a bude se věnovat rodině a studiu Bible. Dostává se tak ale k faktu, že každý den je svatý a člověk by měl slavit život. Dochází tak zpět na začátek a říká, že i když všechny dny jsou svaté, alespoň jeden den v týdnu by měl být nepracovní a oslavován studiem a uctíváním Boha a rodiny. Navrací se k Mojžíšovi a cituje jeho slova o šesti dnech práce a Sabatu, který by měl být svatý.

Mnohem hlouběji jde Kalvín při výkladu pátého přikázání. Manželství je pro něj dohoda, smlouva ustanovená Bohem. Sdílí Lutherův názor, že člověk uzavřením této smlouvy zmírňuje pokušení pocházející z jeho přirozenosti, těla. Varuje manžele před nadměrou pohlavního styku. Jeho přemíra se může stát neúnosnou a později vyústit v cizoložství. Pohlavní styk mimo manželské lože je pro něj nemyslitelný.

V komentářích k ostatním přikázáním se shoduje se svými předchůdci a připomíná, že jsou v lidském životě učeny dvakrát. Zákon světský a Boží se v těchto Bodech shodují. Namítá však, že i soud proběhne dvojí – pokud je člověk za svůj hřích potrestán na zemi, neznamená to, že soud Boží ho mine. Člověk, který unikne soudu světskému, neunikne soudu Božímu a dojde trestu. O tom zdali lidé, jež byli trestáni už na Zemi budou souzeni podle jiných měřítek nežli nepotrestaní nehovoří. Nespekuluje nad tím.

V těchto dalších přikázáních je popsán vztah člověka k člověku. Co je správné a co je špatné. Z pohledu Kalvínovi pedagogiky se lze podívat na věc i z pohledu člověka, ctnostného dobrého jedince.

Nahlíží tak na věc jak politicky (podle zákona) tak také spirituálně.

Kalvín opomíjí ďábla, jakožto zlo v člověku. V rámci morálního dobra ďábel není, tudíž není v lidech. Stejně tak jako není ani ve stromech a kamenech. Ten, kdo pokorně ctí Boha a dodržuje smlouvu a vzývá autoritu nad sebou, Boha, je dobrým a dočká se odměny.

Člověk by měl pamatovat na dobu strávenou v egyptském otroctví a poučit se z ní. Měl by svoji svobodu a svobodu bližních chránit a vážit si ji a to právě tím, že bude dodržovat smlouvu s Bohem. Pro Boha je důležitá první část, pro bližní a ochranu jejich svobody je důležitá druhá část. A proto člověk, jež chce žít ctnostný život a dodržováním morálních pravidel chránit i své bližní, nesmí krást, vraždit apod. Nerozvádí, co vše pod tato přikázání patří do detailů, vychází z Akvinského a Lulla. Jejich vysvětlení jsou pro něj dostatečná a správná.

Desatero uvedené ve Starém zákoně, obě verze Exodus i Deuteronomiu, jsou podle Kalvína perfektní a zcela vystihují podstatu pravidel lidské existence na Zemi. Zákony přinesené Mojžíšem ve svém plném znění nejsou jen židovské, ale i křesťanské. Jsou připomenuty v Novém zákoně Abrahámem i samotným Ježíšem. Při přenosu ze Starého do Nového zákona nedošlo ke změně podstaty pravidel. Došlo pouze ke změně formy a to je pro Kalvína důležité.

Kalvín byl vychován v přísné latinské tradici a snažil se o skloubení svých zkušeností s novými poznatky Protestantismu a svými komentáři se mu to povedlo. V mnohém vychází z učení Luthera, v mnohém je mnohem striktní.⁶² Stejně tak i u Desatera. Je to pro něj zákon nad zákony, z něho by se mělo vycházet. Po smrti Bůh rozhodne, zdali ten či onen člověk žil správně, dodržoval uzavřenou smlouvu, pravidla chování a ne církevní hodnostáři, jež vybírají peníze. Tento hmotný majetek k Bohu nikdy nedoputuje. Pro přiblížení se Bohu, podle Kalvína a ostatních Protestantů, nejsou ohromné chrámy potřeba. Vždyť i Mojžíš stál na hoře Sinaj úplně bez ničeho, pod širým nebem. Vždyť i Ježíš chodil po Zemi bez velkého majetku.

Dodržování přikázání a upřímná víra v Boha jsou to nejdůležitější.

⁶² „But in major respects Calvin departed from Luther. In some ways Calvin was more radical.“

BOUWSMA, William J. Encyclopædia Britannica, John Calvin, [online].2011, [cit. 2011-03-21] Dostupné na [www: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/90247/John-Calvin](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/90247/John-Calvin)

Thomas Jefferson krátce před svou smrtí napsal svému příteli Johnu Adamsovi tato slova:

„Nikdy se nemohu přidat ke Kalvínovi v obracení se na jeho Boha. On byl ve skutečnosti ateista, jakým já nikdy nemohu být. Nebo spíš: jeho náboženství bylo démonické. Jestliže kdy nějaký člověk sloužil falešnému Bohu, byl to právě Kalvín. Řečeno pomocí jeho vlastních kategorií, není to Bůh, kterého ty a já můžeme uznávat a uctívat, Stvořitel a laskavý Vládce všehomíra, nýbrž démon nenávisného ducha. Bylo by více odpuštění hodné nevěřit v Boha vůbec, než se mu rouhat Kalvínovými ohavnými přívlastky.“⁶³

⁶³GROMBIŘÍK, Martin: *Thomas Jefferson o Janu Kalvínov*, COENA, Evangelická liturgická iniciativa, [online]. [cit. 2011-03-26] dostupné na [www: http://coena.edunix.cz/Members/grombi/clanky/jefferson_o_kalvinovi](http://coena.edunix.cz/Members/grombi/clanky/jefferson_o_kalvinovi)

5. Období novověké filozofie

Novověk je velmi rozsáhlá část lidských dějin – jedná se o období pokrývající zhruba 300 let. Jeho datace je obtížná, stejně tak jako u vymezení ostatních historických dob záleží na směru, literatuře, konkrétním historikovi, jak dějiny lidstva dělí, vymezuje. Je to však období plné náboženských nepokojů, drobných i velkých válek a absolutistických monarchií.

5.1 Typické rysy novověké společnosti

„V polovině 17. století nastalo tzv. velké století = věda dospěla k novému pochopení světa prostřednictvím pozorování a experimentu. Symbolické datum 1643 – zemřel Galilei a narodil se Newton. Hlavní ohniska vědy – Anglie a Francie, kde hospodářský rozmach pobízí vědu. Zde vznikají Královské společnosti a Královská akademie.“⁶⁴

Lidé se snaží překonat středověk a feudální způsob života. Dochází k rozvoji manufaktur.⁶⁵ Lidé se stěhují za prací a snadnějším výdělkem do měst a jejich počet tam velmi rychle roste. Velmi výnosným je obchod se zámořím a bankovní sektor, akciové společnosti.

Rozmach těžby předznamenává příchod průmyslové revoluce.

Na venkově se intenzivně hospodařilo – podpora růstu masivním použitím hnojiv. Zaniká troj-polní systém a vzniká intenzivní zemědělství. Z rolníků se stávají bezzemci⁶⁶, kteří pracují za mzdu na farmách či ve městech. Rozšíření nových plodin, např. brambory, zabraňuje opětovným vznikům hladomorů.

Církev zažívá rozmach díky misijní činnosti. Rozšiřuje se do zámoří, kde převrací domorodé obyvatelstvo na víru v Boha. Účastí na misiích se lidé mohou vykoupit z hříchů – to bylo protestanty odsuzováno. Církev díky zámořským

⁶⁴ ŠUPKA, P., ŠEVČÍK, L.: *Učebnice dějepisu*, [online]. [cit. 2011-03-27] dostupné na <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/0801-osvicenstvi-pocatky-obcanske-spolecnosti-obecne-predpoklady.php>

⁶⁵ Manufaktura – továrna. Jeden dělník nevyrábí celý výrobek sám, nýbrž jen jednu jeho část – dochází ke zrychlení práce

⁶⁶ Člověk nemající žádnou půdu, na které by si pěstoval potraviny k jídlu

plavbám a svojí činností bohatne. Staví kostely a chány. Do zámoří migrují velké skupiny nových církevních hnutí, jež se v Evropě necítí svobodní.

5.2 Charakteristika novověké filozofie

Filozofie nejde jedním směrem, který je společný pro všechny. Dělí se do různých proudů – např. racionalismus, empirismus, nebo se stává jeden filozof hlavním a kolem něj se tvoří skupina jeho učenců, již jdou v jeho stopách – např. Kant.

Hlavními tématy jsou události doby – politika, etika, gnozeologie.⁶⁷

Typickým filozofem už není kněz, teolog, ale stále častěji vysokoškolský učitel, vědec, chránělec panovníka apod. Filozofie je jejich živobytím, a proto svá díla tisknou a vydávají. Píší většinou ve svém rodném jazyce a jsou tak tím blíže lidu. i obyčejný člověk si tak jejich díla může přečíst, dostanou-li se k němu.

5.3 Prezentace dekalogu

Evropa se zmítala v náboženských válkách. Každá nově vzniklá skupina se snažila o vlastní prezentaci – všechny skupiny se především vraceli k původním kořenům křesťanské víry. Podle toho vypadala i prezentace Dekalogu. Druhým směrem bylo vymezení platnosti Desatera v nově se utvářející měnící společnosti. Nově se utvářející vztahy ve společnosti, potřebovali řád, a tudíž vedle zákonů, bylo potřeba odpovědí na otázky i z Bible, z pohledu církve.

Při misiích bylo Desatero prezentováno jako základní pravidla pro fungování společnosti. Význam a smysl jednotlivých příkázání byl vždy vysvětlován především tím směrem, který byl v té oblasti potřeba. Byly vyzdvihovány především

⁶⁷ Gnozeologie – filozofická disciplína zkoumající lidské poznání – proces, hranice, možnosti atd. Slovo je odvozeno od řeckého *epistēmē* (“znalost”) a *logos* (“poznání, řeč”). Lze ji nalézt i pod pojmenováním noetika či epistemologie

“the study of the nature, origin, and limits of human knowledge. The term is derived from the Greek *epistēmē* (“knowledge”) and *logos* (“reason”)”

MARTINICH A. P., STROLL A.. *Encyclopædia Britannica, Epistemology*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] dostupné na [www:](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/190219/epistemology)
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/190219/epistemology>

ta přikázání, která byla nejvíce potřeba – víra v jednoho boha, nezabiješ, nepokradeš apod.

5.3.1. Immanuel Kant

Immanuel Kant (1724 –1804) byl německý filosof, jeden z nejvýznamnějších evropských myslitelů a poslední z představitelů osvícenství (obrázek 11). Jeho nejslavnější dílo *Kritika čistého rozumu* je považováno za začátek nového pojetí filozofie, zvláště pak epistemologie a etiky.

Od útlého dětství navštěvoval latinskou školu, poté odešel studovat na Universitu Königsbergu teologii. Ale ačkoli navštěvoval kurzy teologie a dokonce kázal při pár příležitostech, jeho pozornost zaujala matematika a fyzika.⁶⁸ Zajímal se o práci Isaaca Newtona.⁶⁹

Kantovo dílo lze rozdělit do etap – před-kritické a kritické.

Do před-kritického řadíme jeho dílo, ve kterém komentuje Newtona a Leibnizův⁷⁰ racionalismus. V tomto období napsal práci „*O jediném možném důkazu k prokazování existence Boží*“, kde podal vlastní verzi tzv. ontologického důkazu Boží existence, tedy jestli Bůh existuje, je jsoucí.

Ve svém kritickém období se zabývá rozumovým poznáním. To bez smyslového názoru není obecně možné. V tomto období píše svou nejznámější práci

⁶⁸ „But, although he attended courses in theology and even preached on a few occasions, he was principally attracted to mathematics and physics.“

Bird, O.: *Encyclopædia Britannica, Immanuel Kant*, [online]. [cit. 2011-03-27] dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/311398/Immanuel-Kant>

⁶⁹ Isaac Newton (1643 – 1727) byl anglický fyzik, matematik, astronom, přírodní filosof, jenž bývá často považován za jednu z nejvlivnějších osob v dějinách lidstva. Jeho publikace *Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica*, (1687), položila základy klasické mechaniky a je řazena mezi nejdůležitější knihy v historii vědy.

Podle: Westfal, R.S.: *Encyclopædia Britannica, Isaac Newton*, [online]. [cit. 2011-03-27] dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/413189/Sir-Isaac-Newton>

⁷⁰ Gottfried Wilhelm Leibniz (1646 – 1716) - německý filosof, vědec a matematik Nezávisle na Newtonovi objevil integrální kalkulus a jeho způsob zápisu se používá dodnes. Je jedním ze tří největších racionalistů 17. století a předchůdců moderní logiky

Podle: Belaval, Y, Look, B.: *Encyclopædia Britannica, Gottfried Wilhelm Leibniz*, [online]. [cit. 2011-03-27] dostupné na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/335266/Gottfried-Wilhelm-Leibniz>

“*Kritika čistého rozumu*“(obrázek 12). Kant se v něm snaží popsat teorii poznání, tak jak ji chápe on a jak se domnívá, že je.

**Obrázek 12: titulní strana
Kritiky čistého rozumu**

Obrázek 11: Immanuel Kant

Kant se zabývá tím, co je přirozené, co je naučené a co se dá rozumem odvodit během života. Jeho bádání se zakládá na znalostech z pozorování lidí a členění znalostí a vědomostí do kategorií, podkategorií. Zajímají ho limity lidského poznání. Jak je člověk schopen poznat Boha a pochopit, vysvětlit si jeho existenci.

Kant vyrostl mezi lutherány a věřil, že člověk nemá v sobě přirozenou schopnost zničit zárodky ďábla ve své duši, a to je přirozený instinkt, zatímco nebýt důvěryhodným může být zkouškou při službě Bohu.⁷¹ To, jestli člověk v Bohu věří, závisí jen na něm samém a jeho schopnosti si Boží existenci vysvětlit. A také rozlišit dobro a zlo, hřích a dobrý skutek.

Tradiční racionalismus se zakládá na dedukci práva z Boží přirozenosti. Podle Filona existence Boha nemůžeme dokázat, člověk má pouze víru. Kant se

⁷¹ „Kant grew up among Lutherans and believed that we have no natural ability to destroy the root of evil in our souls, and that the natural instincts, while not trusted, may be trained to serve God.”

Kuntz, Grimley Paul.: *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004, 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 164

přidává a ztrácuje tradiční důkazy existence. Klade si pak otázku, jestliže člověk nezná Boha může poté Mojžíše považovat za podvodníka. Z toho by pak vyplývalo, že veškerá nauka včetně Desatera by byla mylná.

Člověk svobodně souhlasil, že bude dodržovat morální pravidla nastavené Bohem. Člověk má tak rozumově odůvodněné své chování při „sepsání“ dohody – Desatera. První přikázání hovoří o vztahu k Bohu. Ten požaduje jen dodržování přirozeně morálního života. Bůh za svou lásku požaduje respekt a oddanost. Pod respektem a oddaností Kant rozumí obě první přikázání – víru pouze v Boha a úctu k jménu. To v co člověk věří, respektuje, by neměl pomlouvat a znehodnocovat.

Lásku k bližnímu přirovnává k lásce k Bohu. Bůh je svrchovaná autorita a je nadřazena – v tomto souhlasí s Kalvínem. Ovšem za láskou k bližnímu vidí Kant dodržování všech přikázání. Pokud člověk miluje Boha a bližního, tak se předpokládá, že bude dodržovat i ostatní, aby své bližní nepoškodil, neublížil jim.

Kantův morálně žijící člověk je morální, protože má ten největší motiv jím být – Boha. Navazuje tak na reformátorské myšlení. „Zárodky d'ábla v člověku“ Kant přejmenoval na „neřest“ či „zvrhlost“ v člověku⁷² – tato slova lépe vysvětlují podstatu věci. Už jako malé děti by lidi měli dodržovat pro ně základní přikázání o úctě k rodičům. Kant ho staví hned za úctu k Bohu a jeho jménu, protože se s ním člověk setkává nejdříve. A právě dodržováním Desatera od útlého věku dochází k eliminaci toho špatného zárodku uvnitř, s ním se člověk rodí (tzv. pozůstatek prvního hříchu přičiňuje tuto zápornou proměnnou).

Kant se zajímal o maximy, jichž je člověk schopen při své cestě ke spasení dosáhnout. Snažil se najít univerzální maximu. Desatero lze považovat za maximu. Je to soubor pravidel, při jejichž maximálním dodržování lze spásy dojít. Namítá však, že Desatero je flexibilní – záleží na jeho výkladu a každý si ho vykládá po svém. Pozbývá tedy částečně své univerzality.

Kantovy názory na Desatero vycházejí z Filóna a křesťanské tradice. Tady je právě viditelná ona flexibilita. Podobnost právnímu řádu je věc druhá – ale i tady

⁷² „Kant then continues the Reformers' emphasis on „depravity“, which Kant renamed the „root of radical evil „in human nature.“

Tamtéž s. 166

dochází k různosti výkladu zákonů a odstupňování trestů za prohřešky. Na druhé straně stojí Akvinský, který tvrdí, že naprostá úcta k Bohu je přímo úměrná naplnění největších potřeb lidské přirozenosti.⁷³ To odpovídá naplnění maximy.

Desatero ve své druhé části obsahuje přikázání upravující vztah člověka k člověku. Nazýváme je též přikázáními zákazovými. Kant o nich říká, že upravují ony vrozené neřesti v člověku, jako je pýcha, závist, chtíč apod. Tady je Kantovo vysvětlení naprosto jednoduché – pomocí morálky naučené i vrozené, je třeba potlačit tyto neřesti. Nijak se hlouběji nezaobírá, přesnějším výkladem jednotlivých přikázání. Vychází z židovsko-křesťanské tradice.

Důležité pro něj je z jakého motivu lidé tato přikázání dodržují. „*Záleží na vnitřním postoji! Kdo pomáhá druhému, protože ho má rád nebo protože si myslí, že to společnost očekává, ten sice (navenek) koná to, co žádá mravní zákon. Jeho jednání má legalitu. Nevykonává to však z povinnosti, nýbrž z jiných motivů. Takovému jednání chybí mravnost.*“⁷⁴

Kantova morálka a výklady jsou podobné. Rovně Desateru tak jak ho známe, vychází z něho. Desatero je tak bráno za morální zákon, ať už vrozený nebo získaný. Kant si uvědomuje jeho význam na pozadí doby jeho platnosti. Vidí v tom jeho univerzálnost – platnost pro mnoho generací, rozličných kultur i historických událostí.

„*Kantův morální důkaz je příkladem toho, co Kant myslí postulátem praktického rozumu. Chce ukázat, že Boží existence vyplývá z morální zkušenosti člověka.*“⁷⁵ To odpovídá naplnění maximy.

Desatero ve své druhé části obsahuje přikázání upravující vztah člověka k člověku. Nazývají se též přikázáními zákazovými. Kant o nich říká, že upravují ony vrozené neřesti v člověku, jako je pýcha, závist, chtíč apod. Tady je Kantovo vysvětlení naprosto jednoduché – pomocí morálky naučené i vrozené, je třeba

⁷³ „[...]Thomas Aquinas affirms, then to obey God is equivalent to fulfilling the highest needs of human nature.“

Tamtéž s. 167.

⁷⁴ STÖRIG, Hans Joachim, *Malé dějiny Filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000, 630 s., ISBN 80-7192-500-2, s. 312.

⁷⁵ COLE, Peter. *Filozofie náboženství*. Fisher Ondřej. Praha:Portál 2003. 148s., ISBN 80-7178-719-1. s. 56.

potlačit tyto neřesti. Nijak se hlouběji nezaobírá, přesnějším výkladem jednotlivých přikázání. Vychází z židovsko-křesťanské tradice výkladu a prezentace Desatera.

Důležité pro něj je z jakého motivu lidé tato přikázání porušují či dodržují. *„Záleží na vnitřním postoji! Kdo pomáhá druhému, protože ho má rád nebo protože si myslí, že to společnost očekává, ten sice (navenek) koná to, co žádá mravní zákon. Jeho jednání má legalitu. Nevykonává to však z povinnosti, nýbrž z jiných motivů. Takovému jednání chybí mravnost.“*⁷⁶

Kantova morálka a výklady jsou podobné, rovné Desateru tak jak ho známe, vychází z něho. Desatero je tak bráno za morální zákon, ať už vrozený nebo získaný. Kant si uvědomuje jeho význam na pozadí doby jeho platnosti. Vidí v tom jeho univerzálnost – platnost pro mnoho generací, rozličných kultur i historických událostí.

*„Kantův morální důkaz je příkladem toho, co Kant myslí postulátem praktického rozumu. Chce ukázat, že Boží existence vyplývá z morální zkušenosti člověka.“*⁷⁷

Toto zcela vystihuje Kantova myšlenka, zní: *„Hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.“*⁷⁸ Z jeho knihy Kritika praktického rozumu. Tvrdí, že ačkoli jsou maximy nastaveny, záleží především na člověku samém, jak se k nim postaví a do jaké míry si je osvojí. Proto ono „mravní zákon ve mně“ – myslí tím vlastní postoj člověka k morálce, míru jeho vlastní odpovědnosti.

⁷⁶ STÓRIG, Hans Joachim, *Malé dějiny Filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000, 630 s., ISBN 80-7192-500-2, s. 312

⁷⁷ Cole, Peter. *Filozofie náboženství*. Fisher Ondřej. Praha:Portál 2003. 148s., ISBN 80-7178-719-1, s. 56

⁷⁸ KANT, Immanuel. *Kritika Praktického rozumu*. Loužil Jaromír. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1996. 307 s. ISBN 80-205-0507-5. s. 275

5.3.2. Thomas Jefferson

Thomas Jefferson (1743 –1826), plantážník, právník, vynálezce, archeolog, spisovatel, matematik, politik a třetí americký prezident a byl hlavním autorem amerického prohlášení nezávislosti (1776). Tato listina je mistrovské dílo postihující odloučení spojených států od svých kolonizátorů a je zároveň důležitým dokumentem války o nezávislost⁷⁹. Jefferson v této listině zakotvil základní práva a svobody nejen států, ale i občanů země.

Byl velmi vzdělaný a zajímal se o mnoho věcí. Je považován za velkého kritika církve, když v Boha a celou církev věřil celý svůj život. Nejvíce kritizoval Kalvína a jeho myšlenky (viz kapitola 4.2.3. Jan Kalvín). V roce 1817 dokonce založil University of Virginia, která byla veřejná a nezávislá na církvi. Byl přesvědčen, že školství by mělo být financováno veřejnými prostředky a přístupné i méně majetným. Školství podle něj přispívá k rozkvětu státu a i nemajetní jsou chytrí a proto by měli dostat šanci. Zvláštností byla i sama budova, která v té době jednou z největších v Severní Americe a co víc, byla soustředěna kolem knihovny, nikoli kolem kostela, jak bylo zvykem.

Thomas Jefferson byl deistou⁸⁰, což samozřejmě vadilo převládajícímu křesťanství. Považoval Nový Zákon za nepravdivý. Apoštolové pro něj byli pouze podvodníci. Přepracoval celý Nový Zákon, jenž je znám pod názvem Jeffersonova Bible. Ponechal pouze Ježíšovu filozofii, s níž souhlasil. Reakce na své dílo se nedožil.

„Jefferson tedy věřil v jediného boha a dále v božskou prozřetelnost a božskou morálku, v odměnu a trest po smrti. Ale nevěřil v nadpřirozená zjevení. Křesťanství považoval za nejvyšší vyjádření přírodního náboženství a Ježíše Krista

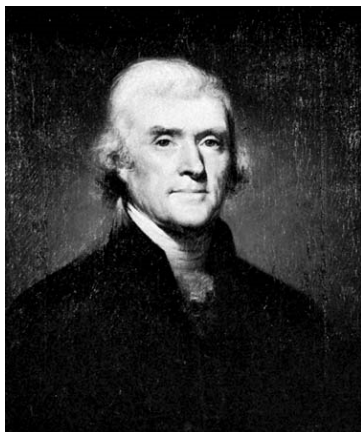
⁷⁹ Válka o nezávislost – War of Independency (1775 – 1783) - válka mezi Velkou Británií a třinácti koloniemi v Severní Americe. Válka skončila porážkou Británie a uznáním nezávislosti Spojených států amerických pařížským mírem. Američanům se nelíbila pozice kolonie a „vykořisťování“ Anglickým panovníkem.

Podle: O'CALLAGHAN, Bryn: *An Illustrated History of the USA*, Edinburgh: Longman Group UK Limited, 1990, 140 s., ISBN 0 582 74921 2

⁸⁰ Deismus – fil. Učení uplatňující se zejména v 18. st. a 19. st., jež sice uznává jako příčinu světa Boha, ale odmítá ho jako udržující sílu světa ovládaného jen přírodou zákony

KLIMEŠ, Lumír: *Slovník cizích slov, 6. přepracované a doplněné vydání*, Praha: SPN-pedagogické nakladatelství a. s., 2002, 862 s, ISBN 80-7235-023-4, s 105

*za velkého morálního učitele. Ale nevěřil v jeho mesiášské poslání, ani boží synovství. V ničem z těchto svých přesvědčení se však příliš neodlišoval od většiny svých současníků.*⁸¹

Obrázek 13: Thomas Jefferson

Jefferson se o Desatero zajímá z hlediska morálky platné pro občany. Podotýká, že většina náboženství mají tento morální základ stejný – nezabiješ, neukradneš, nebudeš lhát apod. Ačkoli je zde stejné morální jádro, různé církve se liší v interpretaci, důležitosti i poddání.

Desaterem byl zaujat už jako mladý. Zajímal se především o morální zásady z desatera plynoucí, o jejich sílu, tvar. Nežli o historii mu šlo spíš o jeho budoucnost. V historii Desatera se zajímal pouze o Boha a Mojžíše.

Nekomentuje Desatero přikázání za přikázáním, zajímá ho jeho dopad na morálku. Ona několik staletí platná morálka, morální povinnosti, které specifikují vztahy. Stejně jako Kant nebo Akvinský se zajímá o přirozenou morálku člověka. Vrozenou, ale i naučenou, avšak člověku vlastní, osvojenou. Příliš jednotlivá přikázání nezačleňuje do svého výkladu, pouze na nich staví, zajímá se spíše o jejich

⁸¹ VANA, Tomáš: *Vybrané aspekty myšlení Thomase Jeffersona a jeho vliv na vznik Deklarace nezávislosti*, [online]. [cit. 2011-03-27]. dostupné na [www: http://tomasvana.cz/index.php/publikacni-cinnost/akademicke-prace/62-vybrane-aspekty-mysleni-thomase-jeffersona-a-jeho-vliv-na-vznik-deklarace-nezavislosti.html](http://tomasvana.cz/index.php/publikacni-cinnost/akademicke-prace/62-vybrane-aspekty-mysleni-thomase-jeffersona-a-jeho-vliv-na-vznik-deklarace-nezavislosti.html) .

alternaci v zákonech a ústavě. Jejich komentář je stručný a spíše dovysvětluje jeho vlastní myšlenky.

Kladl si zásadní otázku a to jestli morálka a náboženství mohou udržet nově vzniklou republiku, zabránit jejímu rozpadu. Náboženství drželo státy a lidi pohromadě řadu set let, ale to bylo jen jedno náboženství (popř. 2, ale ve státě jen jedno). Ale je toto možné i při svobodě náboženského vyznání? Jefferson se domnívá, že ano. Hlavním pojítkem jsou morální pravidla, přirozená morálka, mravní zákon v nás. Ovšem přiznává, že křesťanská nauka, morálka je nadřazena ostatním.

Jako velmi přínosné přikázání, jež se morálky netýká, je dodržování dne volna - Sabatu, jež by měl člověk strávit modlitbami a učením se o Bohu. Pro Jeffersona je tento den velice důležitý zejména z pohledu chudších vrstev – dělníků, otroků, sluhů. Sabat by lidé podle Jeffersona měli využít ke vzdělávání se, odpočinku a přemýšlení, návštěvu náboženské instituce nepovažuje za nutnou, ale pouze vhodnou.

V prvním přikázání viděl Jefferson problém s některými předešlými interpretacemi, jež v tomto přikázání viděli Boží trojici. Jefferson věřil pouze v Boha, nikoli v Božího syna a Ducha. Stejně jako Kant za Bohem viděl stvořitele, zákonodárce a posledního soudce. Jestliže jeho právo nebude nastoleno v tomto nedokonalém světě, bude v tom budoucím. Problém ale oba viděli v „lásce“, ta sem oběma zdála benevolentní a neprokazatelná, ale na druhou stranu její pozitivum viděli v její univerzálnosti.

Velmi podobně viděl Jefferson i druhé přikázání. Myšlenku generalizoval a říkal, že žádné jméno by nemělo být zneužito, poškozováno a bráno na lehkou váhu. Jméno člověka utváří, identifikuje ho, a tudíž je s ním nerozdělitelně spjato. Proto brát jméno nadarmo je poškozování Boha, ale i člověka.

Vedle přirozené, vrozené morálky, Jefferson hovoří i o přirozených povinnostech, které člověk má. Úcta k rodičům je jednou z nich. Aniž by byl člověk věřící, toto přikázání by měl dodržovat, protože vychází z lidské přirozenosti, člověk by měl být rodičům vděčný za život a výchovu.

Člověk by měl být dobrým občanem a tím se stane, pokud se bude chovat dobře – dodržovat tyto základní přirozená pravidla lidského chování. Muž by měl být dobrým manželem a otcem a žena by měla být dobrou manželkou a matkou. To lze dosáhnout při dodržování Desatera. Ovšem Jefferson sám, i kdy byl dobrý občan, nežil podle Desatera, tak jak bylo v jeho době vykládáno. Byl Deistou, a proto první přikázání pro něj mělo jiný význam, jak sem zmínila. Uznával Boha stvořitele, ale Ježíše jako jeho syna nikoli, jeho filozofie mu ale přišla přínosná.

Desatero jakožto zdroj pro civilní právo pro Jeffersna bylo velmi přínosné. Ježíšova interpretace (kapitola 1.1.2. Interpretace Dekalogu v Koránu a Novém zákonu) Desatera mu však zásadní nepřišla a nezmiňuje jí tedy. Naráží pouze na jeho zjemnění některých přikázání. Například o Sabatu je podle Ježíše dovoleno připravovat si jídlo, chodit větší vzdálenosti apod. to vše mají Židé zakázáno, je to považováno za práci.

Problém při výkladu Desatera měl Jefferson s „Nezabiješ“. Myslí si, že jeho znění je zcela jasné a přímé. Neublížit druhému člověku, nevzít mu život, fyzicky ani psychicky mu neublížit. Morální princip obsažený v Mojžíšově právu, rozumí se teď mimo Dekalog, je „oko za oko“ (Lv. 24,20; Deut. 19,21).⁸² Ježíš Mojžíšova slova utvrzuje souslovím, jež je velmi dobře známé: „oko na oko, zub za zub“. Tady Jefferson zmiňuje velké literární autory, kteří na tomto právu stavěli příběhy svých knih. Na Shakespearovských hrách poukazuje na to, kam až to pravidlo, morální princip může dojít a co způsobit. Poukazuje i na další přikázání, jako je např. čtvrté přikázání o úctě k rodičům.

Necelé dva roky před svou smrtí Jefferson v dopise svému synovi poslal vlastní formulaci deseti základních morálních pravidel (viz příloha 7). Vycházel z vlastní zkušenosti, vlastního života i pozorování lidí kolem něj. Neopírají se o božskou existenci a vynechává jakoukoli prozřetelnost a odměnu ve smyslu života v ráji. Uvědomoval si však význam víry v Boha a jeho neopomenutelnost a tak

⁸² „The moral principle contained in Mosaic law, though not in the Ten Commandments, is “an eye for an eye” (Lev 24:20; Deut. 19:21).“

KUNTZ, Grimley Paul.: *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2004, 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2, s. 178

připojil ještě sedm přikázání, jež vystihují postoj člověka k Bohu (viz příloha 7). Tady mnohem více vychází ze znění Desatera ze Starého Zákona. Věděl, že obě desky Desatera jsou velmi důležité – vztah člověka a Boha a člověka k člověku.

Všech těchto sedmnáct přikázání slouží jakožto rady člověku pro dobré žití a plnohodnotnou a správnou existenci, vedení života. Jefersonovo třetí přikázání mluví o penězích: 3. Nikdy neutrať peníze dřív, než je máš.⁸³ V podstatě mluví o životu na dluh, toto téma bylo a je velmi aktuální. Přikázání neupravuje vztah člověka k člověku, ani člověka k Bohu, ale mluví každodenní praxi, každodenním životě.

Jefferson chtěl udělat ze spojených států dokonalý svobodný stát. Jeho úpravy Bible byli více či méně uznávány – díky svobodě vyznání se vždy našli lidé, kteří ho podporovali, a ti kteří ne. Jeho největší přínos tkví v Deklaraci nezávislosti a bezpočtu dopisů, ve kterých se vyjadřuje k ideálnímu uspořádání lidí ve státě. Uvědomoval si důležitost víry v Boha a náboženství. Snažil se ho využít k vybudování státu, protože jeho morální principy, jež si člověk osvojil, dobře ve společnosti fungovali a udržovali pohromadě. Ve spojených státech existovalo mnoho druhů náboženství, lidé sem kvůli svobodě vyznání proudili z celé Evropy, ale všechny měli podobné morální zásady, morální kodex. A právě ten byl pro Thomase Jeffersona důležitý.

5.3.3. Friedrich Nietzsche

Friedrich Nietzsche (1844 - 1900), německý filozof, kritik kultury, který se stal jedním z nejvlivnějších myslitelů novověku. Jeho snahy odmaskovat motivy, jež popohánějí západní církev, morálku a filozofii hluboce zakořeněné v generacích teologů, filozofů, psychologů, básníků, romanopisců a dramatiků.⁸⁴ Napsal celou řadu filosofických publikací, která měla velký vliv na myšlení 20. století.

⁸³ „3. Never spend money before you have it. “

Tamtéž s. 180.

⁸⁴ *Friedrich Nietzsche (1844 - 1900) was German classical scholar, philosopher, and critic of culture, who became one of the most influential of all modern thinkers. His attempts to unmask the motives that underlie traditional Western religion, morality, and philosophy deeply affected generations of theologians, philosophers, psychologists, poets, novelists, and playwrights.*

Nietzscheho rodiče byli lutheránci, jeho otec luteráncký kněz. Studoval na církevní škole v Naumburgu. Roku 1864 pak započal studium teologie a klasické filologie na univerzitě v Bonnu. Velice ho ovlivnila díla Arthura Schopenhauera⁸⁵ a Friedricha Alberta Langelse.⁸⁶ Stal se profesorem klasické filologie na univerzitě v Basileji, a to ještě před tím, než tam svá studia dokončil.

„Jeho významným poznatkem v oblasti filologie bylo zjištění, že antická metrika (řecky metron = míra; míra verše, podle níž se řídí rytmus verše), je postavena jen na délce slabik na rozdíl od té moderní postavené na přízvuku.“⁸⁷

Po celý svůj život byl více či méně nemocen. V prusko-rakouské válce utrpěl zranění, pro něž byl odvolán z armády. Odešel z univerzity, cestoval po Evropě a léčil se, ale i během své nemoci stále psal. Trpěl chudokrevností a později mentálně strádal.

Nietzscheho *Also sprach Zarathustra (Thus Spoke Zarathustra)* bylo ve čtyřech dílech publikováno v letech 1883-1885, přičemž poslední díl vydal Nietzsche sám, na vlastní náklady. Toto dílo vystihuje jeho postavení k náboženství, k biblí.⁸⁸ Česky je dílo známo pod názvem „Tak pravil Zarathustra“. Právě v tomto díle je zaznamenána jeho nejvýznamnější myšlenka o Bohu. Zní: *„Bůh je mrtev; svým soucitem s lidmi zemřel bůh.“⁸⁹*

BERND , Magnus. *Friedrich Nietzsche. Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414670/Friedrich-Nietzsche>>.

⁸⁵ Arthura Schopenhauera (1788 - 1860) byl významný německý filosof 19. století. Jeho dílo řadíme do pesimistické filosofie

⁸⁶ Friedrich Albert Lange (1828 -1875) byl německý filosof a sociolog. Podporoval reformní socialismus

⁸⁷ SPISOVATELE.cz [online]. 2008 [cit. 2011-04-23]. Friedrich Nietzsche. Dostupné z WWW: <<http://www.spisovatele.cz/friedrich-nietzsche>>.

⁸⁸ „Nietzsche's acknowledged literary and philosophical masterpiece in biblical narrative form, *Also sprach Zarathustra (Thus Spoke Zarathustra)*, was published between 1883 and 1885 in four parts, the last part a private printing at his own expense.“

BERND , Magnus. *Friedrich Nietzsche. Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414670/Friedrich-Nietzsche>>.

⁸⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra. Otokar Fischer. Olomouc: Votobia, 1992. 238 s. ISBN 80-85619-28-8. s. 54*

Obrázek 14: titulní strana
Also sprach Zarathustra

Obrázek 15: Friedrich Nietzsche

K náboženství má Nietzsche velmi kritický postoj. „Bůh je mrtev. Bůh zůstává mrtvý. A my jsme ho zabili.“⁹⁰ Tato a další myšlenky byly později zneužity – především při druhé světové válce. Od chvíle kdy se Holocaust usídlil v křesťanské Evropě a Křesťané se podíleli na zabíjení milionů Židů v Osvětimi a dalších táborech, může se zdát, že Bůh je zabit – Bohem Nietzsche myslí Mojžíšova Boha.⁹¹ Tady by dalo říci, že Bůh je mrtev, protože nezachránil lid před zkázou.

Nietzsche se domnívá, že Bůh stvořil zemi, ale dále nechává vše ostatní na lidech, nevměšuje se nijak do života lidí. Bůh – jak je znám od Mojžíše – je jedinou zmínkou o něm. Proto se Nietzsche domnívá, že Bůh zemřel, lidé ho zabili.

Morální zákazy Desatera byly podle Nietzscheho velmi užitečné a vhodné po mnohá staletí, ale společnost se mění. Domnívá se, že dnešní (tehdejší) společnosti, jsou spíše jen přínosné, než aby měli velkou váhu. Například „nezabiješ“, „nesesmilníš“ jsou přikázání, jež jsou velmi často porušována a „nesesmilníš“ není dokonce v křesťanských státech právem nepostižitelná. Tudíž je

⁹⁰ „god is dead. God remains dead. And we have killed him.“

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society*. Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co. , 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2. s. 205

⁹¹ „[...] since the Holocaust took place in Christian Europe, and Christians participated in the murder of millions of Jews at Auschwitz and other death camps, it would indeed appear that the murder of God / and by God Nietzsche meant the God of Moses[...]“

Tamtéž s. 205

jen na člověku je dodržovat a podle Nietzscheho, morálka upadá. Člověk cítí, že dělá něco špatně, ale v mnoha případech přikázání stejně poruší.

Desatero však začíná přikázáními, která nezakazují, ale naopak kladně nařizují co se má. Říkají koho má člověk uctívat a milovat. Nietzsche v první desce vidí spojení minulosti, současnou i budoucnosti. Přítomnost je mostem mezi minulostí a budoucností.⁹² Například vyjádření Boha – tím, že sestoupil na zem za Mojžíšem, se zpřítomnil, jinak ale je vyjádřením minulost (stvořitel) a svým Desaterem vyjadřuje budoucnost, dává lidem naději na život v ráji.

Přítomným pojítkem mezi minulostí a budoucností, oním mostem je hlavně oslava Sabatu. Ten připomíná minulé události a dává naději do budoucnosti. O tomto svátku by se vedle Boha a jeho činů měla slavit i rodina, její jednotu. Připomenout by si člověk měl i vyvedení z Egypta, alby si tak uvědomil svoji svobodu, odchod z otroctví. To je ve společnosti velice důležité, pocit svobody člověka chrání před manipulací ostatními. Připomenutí si Egypta také člověku ukazuje jeho původ, není tak jen nahodilou existencí ve světě, ale ukazuje mu to jeho kořeny, místo ve společnosti.

Uspořádání společnosti je různé – liberální, konzervativní, objevují se i radikální hnutí. Ovšem spousta lidí viděla v mnoha uskupení jen utopii. Biblické texty hovoří o liberalismu – osvobození od nadvlády, rozpoznání dobra od zla a dodržování základních morálních pravidel obsažených v Desateru. V pohledu do budoucna je pozitivní a očekávající rozumný život v harmonii se smlouvou, jež Mojžíš za lid uzavřel.

Pro Nietzscheho je zajímavá otázka bližního. Kdo je bližní, tolik používané označení pro druhého člověka nejen v Desateru, ale i v Bibli. Odpovědí je každý, každý člověk je pro toho druhého tím bližním. Židé při odchodu z Egypta museli držet při sobě, toho šlo dosáhnout pouze byli by k sobě uctivý. Každý člověk je druhému bližní, protože je to člen jeho národa, vyvedených otroků. Akvinský označuje za bližního i nepřítele, protože se může stát spojencem nebo si mohou navzájem v nouzi pomoci.

⁹² „The present is a bridge between past and future. “
Tamtéž s. 211

Podle Nietzscheho je světsky rozeznatelné zlo velmi dobře podchyceno v zákonících. Motivy ale v zákonech popsány nejsou, jsou ale explicitně vyjádřeny v Bibli. Skutky vedoucí k hříchu jsou v Desateru začata slovem „nebudeš“, toho by se ale člověk neměl zaleknout, neměl by se ale ani zaleknout toho, že tyto hříchy zcela běžné. Morálka obsažená v Dekalogu náleží každodennímu životu, popisuje ho. Tím, že jsou s ním lidé neustále v kontaktu a učí se, že je to špatné, uvědomují si mnohem více, jak hříšné chování to je. Ježíš ve svém kázání zintenzivňuje tato přikázání a radí všem, aby si je vzali k srdci a to je i názor Nietzscheho. On říká, že pokud si člověk nevezme přikázání k srdci, nezobní si je, nedotknou se ho.

Tato myšlenka individuálního pojetí morálního dobra je u Nietzscheho klíčová. Nevěřil ve všeobecnou sdílenou morálku, věřil v individuální, osobní. Každý by si měl podle něj říci, co je dobré, co je špatné a podle toho se chovat. Koncepte špatného chápání, výkladu Desatera je znázorněna v knize Tak pravil Zarathustra. Nietzsche v knize nastiňuje, že lidé si Desatero a učení Starého a Nového zákona špatně vykládají – tak jako si lidé v knize špatně vykládají učení Zarathustry. Nietzsche tam vyzdvihuje individualismus a privátní víru v Boha, nikoli hromadně požímané výklady učení. Snaží se lidem „otevřít oči“ a přivést je k tomu, aby si udělali vlastní názor a řídili se podle vlastního úsudku o tom co je dobré a jaká je jejich morálka.

Člověk není schopen plně prosadit své "já", svoji individualnost, protože podléhá sociálním, politickým, náboženským a kulturním vlivům, tlakům. Je proto potřeba změnit život a otevřít nové obzory. Je zapotřebí, podle Nietzscheho, aby člověk překonal tuto nesvobodu, jež svobodou vypadá. Bůh vysvobozeným daroval svobodu a Desatero, zaručující jim spokojený svobodný život vedoucí ke spasení. Změna pro Nietzscheho znamená stát se "nadčlověkem", který bude svobodný, protože bude mít svobodu z vlastní vůle, sám si určí své limity a míru mravnosti. Stát se „nadčlověkem“ neznamená dosáhnout dalšího stupně biologického vývoje druhu, ale osvobodit se od náboženské a sociální nadvlády. Znamená to stát se samostatným a přijmout zodpovědnost za sebe, podle vlastní morálnosti – podle vlastního výkladu Desatera.

Přeneseně by se dalo říci, že dochází k přenesení Boha do člověka, protože on sám si určuje své maximy. Dochází tam tedy k přenesení prvních přikázání na osobu člověka. Určité limity by ovšem měli být pro lidi stejné například „nezabiješ“, by mělo být zachováno ve své platnosti. Proto Nietzsche zachovává světské právo, jež z Desatera vychází jako platné a podotýká, že to je platné a dobré. Jinak by došlo k anarchii a rozpadu společnosti. Jde mu pouze o přenesení zodpovědnosti na člověka rozhodování státem nepostihnutelných přikázání – jako například „nesesmilníš“. Jak již bylo řečeno, Nietzsche se domnívá, že morálka upadá.

6. Desatero v dnešní společnosti

6.1. Martin Prudký

Doc. ThDr. Martin Prudký⁹³ se dnes u nás zabývá výzkumem chápání Desatera a jeho vznikem. Domnívá se, že Desatero vzniklo mnohem později, než je v Bibli avizováno. Tvrdí, že z hlediska kompozice muselo vzniknout až za doby monarchie či exilu. A to proto, aby byla podpořena idea „národa Hospodinova“. Domnívá se, že je to jakýsi sumář pravidel pro pozdější obnovení národa na území Izraele po skončení Exodu – opuštění Izraele po zboření chámu.

„Řečeno lapidárně: z literárně historického hlediska není Desatero počátkem („krystalizačním jádrem“) normativních tradic Izraele (jak jsme se ještě nedávno učili z doporučovaných kompendií), nýbrž spíše jejich vytříbeným sumářem.“⁹⁴

Prudký říká, že člověk by se měl poučit a nehledat podstatu věci u jejího vzniku, ale vycházet z principu významu vzniku.

Jednotlivé maximy, přikázání Desatera, zejména však ty z druhé desky, mají s velkou pravděpodobností své kořeny velmi hluboko v historii národa. Prudký říká, že toto je doloženo v jiných textech Bible – například u Ozeáše a Jeremiáše.

„proklínání a klamání; vraždění, kradení a cizoložení se rozmohly, krveprolití stíhá prolitou krev. Proto země truchlí; proto chřadnou všichni její obyvatelé, polní zvěř a nebeské ptactvo; hynou i mořské ryby ...“ Ozeáš 4,2.

Podle Prudkého toto nejsou citáty a komentáře z Desatera, nýbrž inspirační zdroje pro jeho formulaci. Vznik Desatera vidí jako připomenutí významnosti a historie národa, jeho vzniknutí přikládá význam ve smyslu základních etických pravidel pro národ, jenž se šíří, dobrovolně i pod nátlakem, z Izraele pryč. Domnívá se, že Desatero plní funkci základního předpisu, nebo dohody, jež by měla provázet člověka jeho životem v Izraeli i mimo něj. Připomíná mu, kam patří, kdo je

⁹³ Martin Prudký (1960-) je český evangelický teolog, biblista a hebraista. Působil jako děkan Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy a od roku 2010 je prorektorem.

⁹⁴ PRUDKÝ, Martin. *O dekalogu včera a dnes. Dialog Evropa XXI. revue pro křesťanskou orientaci ve vědě a kultuře*. 2009, roč. 18, č. 3-4, s. 10-21. ISSN 1210-8332.

jeho pánem a komu primárně slouží, ale také jak se má chovat na své cestě světem k ostatním.

Pozdní vznik dokládá přikázáním o nezobrazování Boha. Přiklání se k důkazům badatelů, jež dokazují přítomnost různých model v původních chrámech. „*Svatyně vykopaná v judském Aradu, kde v době královské stála ve svatyni kamenná stéla, tento jev celkem zřetelně dokládá.*“⁹⁵

Význam Desatera vidí v jeho univerzálnosti. Jednotlivá přikázání jsou obecná a zároveň velmi konkrétní. Je formulováno tak, že zobecňuje pravidla jednání lidí kdykoli a kdekoli. Platnost od jeho vzniku až do teď to dokládá.

6.2. Použití Slova „Desatero“ v dnešní společnosti

V dnešní společnosti je slovo desatero bráno jako základ či minimum určitých pravidel z jakékoli oblasti lidského života. Máme Desatero domácí ekologie⁹⁶, Desatero bezpečného internetu pro děti⁹⁷, Protikorupční Desatero⁹⁸ apod.

Slovo „desatero“ už od svého vzniku označovalo základní pravidla pro lidské chování, nyní však dostalo nový rozměr a je tak mnohem používanější. Označuje tak každých deset základních informací, pravidel, rad v jakémkoli lidském směru lidského počínání. Už nesplňuje onu původní funkci – vymezení vztahu člověka k Bohu a člověka k člověku podle Božího zákona, smlouvy uzavřené na Sinaji. Dostalo pouze svého abstraktnímu smyslu slova. Způsobeno je to vývojem společnosti, která se neustále zvětšuje a potřebuje nová a nová pravidla. Desatero Božích přikázání v původním znění už společnosti zdá se nestačí, proto si vytváří stále nová znění. V některých případech už nejde o etické chování, ale právní pravidla, či poučky, seznamy apod.

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ VLAŠÍN, M.; LEDVINA, P.; MÁCHAL, A. *Desatero domácí ekologie*. Brno : Sít' ekologických poraden, 2009. 148 s. ISBN 978-80-904520-0-8.

⁹⁷ Seznam.cz [online]. 1996-2011 [cit. 2011-03-26]. *Desatero bezpečného internetu pro děti*. Dostupné z WWW: <<http://napoveda.seznam.cz/cz/lide/Desatero/>>.

⁹⁸ Bezkorupce.cz [online]. 2010 [cit. 2011-03-26]. *Protikorupční desatero*. Dostupné z WWW: <<http://www.bezkorupce.cz/desatero/>>.

Závěr

Desatero božích přikázání od svého vzniku slouží jako základní pravidla pro správný chod společnosti. Tato dohoda uzavřená mezi Bohem a zástupcem lidu Mojžíšem přetrvala mnoho set let a stále je aktuální a platná. Její univerzálnost je až zarážející. Z židovské tradice přešlo Desatero do křesťanství v původním znění. Katolický katechismus jej upravil do stručné, pro lidi lépe zapamatovatelné formy, která by křesťany měla provázet na každém kroku jejich životem.

Práce popisuje, jak se Desaterem zabývaly vlivné autority. Cílem jejich studia byl popis významu a výklad smyslu jednotlivých přikázání. Psali o ideálním chování člověka, jež se řídí Desaterem a snaží se dojít vytouženého života v ráji po boku Boha. Výše zmíněné autority se sami dle svého výkladu chovaly a žily. Sami předpokládaly, že ostatní je budou následovat a osvojí si výklad, který jim překládají. Tento jejich cíl byl víceméně splněn, protože jejich vliv byl především v období starověku a středověku značný.

Výklad Desatera se posunul od popisování skrytého obsahu jednotlivých přikázání k výkladu Dekalogu jakožto celku a jako mravního zákona, jež je univerzální a tvoří základní mravní, etické hodnoty člověka. Autoři popisující mravní zákony a maxima chování dle Desatera přitom vycházejí ze židovsko-křesťanské tradice výkladu Starého zákona a Desatera, jež popisuje skrytý význam jednotlivých přikázání.

Mezi první ucelené a významné výklady patří ty od Filóna Alexandrijského, který popsal jednotlivá přikázání a vysvětlil, co vše se za nimi skrývá a na co všechno by si měl dát člověk pozor. Vysvětluje, jak obecný význam přikázání mají a jak by si je měl člověk vykládat. Stejně tomu tak je i Lulla, který na něj přímo navazuje. Tomáš Akvinský s nimi souhlasí a dodává, že Desatero si člověk osvojil do té míry, že se stalo přirozeným mravním zákonem. Vychází z výchovy a člověk si postupnou socializací osvojuje další a další významy. Dochází i k přetváření Desatera ve smyslu přepsání pořadí jednotlivých přikázání.

V období náboženské reformace dochází k obratu od prvních přikázání, jež hovoří o vztahu k Bohu. Lidem v té době vadila velká nadvláda a rozmach katolické

církve a začali se obracet zpět ke kořenům křesťanství a tedy i původním výkladům Desatera a Bible.

Mravnost a mravní zákony, jakožto i etickými kodexy dle Desatera se zabývala novověká filozofie. Autoři, kteří jsou citováni, se shodují na tom, že morální kodex vychází především ze člověka samého. Shodně mají za to, že záleží na vnitřním motivu člověka k jednání. Kant i Nietzsche jsou v tomto za jedno, i když Nietzsche jde více do hloubky. Naproti nim stojí Jefferson, který je zcela praktický a snaží se Desatero vyložit pomocí právní praxe a světských zákonů. Snaží se o harmonii těchto zákonů a Dekalogu. Sám vytvořil Desatero a sedmero přikázání vhodné pro člověka – spojení náboženských pravidel s praxí běžného života občana tehdejší doby.

Do příloh jsem vložila modifikace Desatera autorů této práce. V příloze je také uvedeno Desatero tak, jak je napsáno v Bibli v obou verzích - v první kapitole je uvedena jen katechetická formulace.

Celou práci propojuje myšlenka univerzálnosti – Desatero stále v stejném znění je platné po stovky let – od jeho vzniku do dneška. Dokazuje to, že Desatero je opravdu dobře vytvořeným souborem pravidel pro lidské chování. Myšlenky o osvojení si přikázání natolik, že se stali lidskou přirozeností, jsou toho důkazem.

Seznam použité literatury a elektronických zdrojů

Použitá literatura

- 1) *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 6. přepracované vydání. Praha: Česká biblická společnost, 1995. 294 s. ISBN 80-85810-08-5.
- 2) COLE, Peter. *Filozofie náboženství*. Fisher Ondřej. Praha: Portál 2003. 148s., ISBN 80-7178-719-1.
- 3) DEURLOO, K.A.: Exodus a Exil, Malá biblická teologie I, 1 vyd., Benešov: Eman 2007, ISBN 80-86211-55-X
- 4) DORÉ, Gustave. *Bible*. 1. vyd. [s.l.] : Euromedia Group K.s., Ikar, 2002. 480 s. ISBN 80-249-0146-3.
- 5) GREGORY, Brad S. *The History of Christianity in the Reformation Era – Part 1*, Stanford: The Teaching Company 2001, 49 s.
- 6) GREGORY, Brad S. *The History of Christianity in the Reformation Era – Part II*, Stanford: The Teaching Company 2001. 49 s.
- 7) HELLER, Jan. *Hlubinné vrty : Rozbory biblických statí a pojmů*. Praha : Kalich, 2008. 316 s. ISBN 978-80-7017-083-3.
- 8) CHEMU, Marie-Dominique. Tomáš Akvinský. *Pola, Vojtěch*. Praha : Volvox Globator, 2000. 138 s. ISBN 80-7207-389-3.
- 9) KANT, Immanuel. *Kritika Praktického rozumu*. Loužil Jaromír. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1996. 307 s. ISBN 80-205-0507-5.

- 10) KARESH, Sara & HURVITZ Mitchell. M.: *Encyclopaedia of Judaism*, New York: *Facts on File* 2006. 602 s, ISBN 0-8160-5457-6.
- 11) KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*, 6. přepracované a doplněné vydání, Praha: *SPN-pedagogické nakladatelství a. s.*, 2002. 862 s, ISBN 80-7235-023-4.
- 12) NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Otokar Fischer. Olomouc: Votobia, 1992. 238 s. ISBN 80-85619-28-8.
- 13) O'CALLAGHAN, Bryn: *An Illustrated History of the USA*, Edinburgh: Longman Group UK Limited, 1990, 140 s., ISBN 0 582 74921 2.
- 14) PODZIMEK, Michal. *Judaismus a Křesťanství (Religionistika II.)*, Liberec: *Technická univerzita v Liberci, Studijní texty*, 2006, 107 s.
- 15) PRUDKÝ, Martin. O dekalogu včera a dnes. *Dialog Evropa XXI. revue pro křesťanskou orientaci ve vědě a kultuře*. 2009, roč. 18, č. 3-4, s. 10-21. ISSN 1210-8332.
- 16) SCHÜRE, Eduard. *Velcí zasvěcenci: tajné dějiny náboženství : Rama, Krišna, Hermes, Orfé, Pythagor, Platon, Ježíš*. Havířov : Jiří Mikula, 1996. 371 s. ISBN: 80-901713-2-X.
- 17) STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny Filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2000, 630 s., ISBN 80-7192-500-2.

- 18) ŠUSTA, Josef, a kol. Dějiny lidstva od pravěku k dnešku – základy středověku. Praha: Nakladatelství Melantrich, 1937. 768 s.
- 19) VON ALLMEN, Jean Jacques. *Biblický slovník*, 1 vyd., Praha: Kalich 1987. s 319.
- 20) VLAŠÍN, M.; LEDVINA, P.; MÁCHAL, A. *Desatero domácí ekologie*. Brno : Síť ekologických poraden, 2009. 148 s. ISBN 978-80-904520-0-8.

Elektronické zdroje

- 1) Bezkorupce.cz [online]. 2010, [cit. 2011-03-26]. *Protikorupční desatero*.
Dostupné z WWW: <http://www.bezkorupce.cz/desatero/>.
- 2) BILLOCH, F.F. *Proyecto Filosofía en español* [online]. 2002 [cit. 2011-03-27]. Raimundo Lulio. dostupné z WWW:
<<http://www.filosofia.org/mon/tem/es0090.htm>>.
- 3) Encyclopædia Britannica:
 - a. AMADIO , A.H. *Aristotle*. *Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-02-09]. Dostupné z WWW:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/34560/Aristotle>
 - b. BEEGLE, M.D.. *Moses*. *Encyclopædia Britannica* [online]. 2010, [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/393555/Moses>.
 - c. BERND , Magnus. *Friedrich Nietzsche*. *Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-04-23]. Dostupný z WWW:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414670/Friedrich-Nietzsche>.
 - d. BIRD, O.: *Encyclopædia Britannica, Immanuel Kant*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] Dostupný z WWW:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/311398/Immanuel-Kant>
 - e. BOUWSMA, William J.: *Encyclopædia Britannica, John Calvin* , [online]. 2011, [cit. 2011-03-21] Dostupný z WWW:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/90247/John-Calvin>.
 - f. ELLIS, J.J. *Britannica Concise Encyclopedia* [online]. 2011 [cit. 2011-03-28]. Thomas Jefferson. Dostupné z WWW:
<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/302264/Thomas-Jefferson>>.

- g. HILLERBRAND, J.H. Britannica Concise Encyclopedia [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Martin Luther. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/351950/Martin-Lutherines/alsosprachzarathustra.jpg>>.
 - h. MARTINICH A. P., STROLL A.: *Encyclopædia Britannica, Epistemology*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/190219/epistemology>.
 - i. WESTFAL, R.S.: *Encyclopædia Britannica, Isaac Newton*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/413189/Sir-Isaac-Newton>.
 - j. BELAVAL, Y., Look, B.: *Encyclopædia Britannica, Gottfried Wilhelm Leibniz*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/335266/Gottfried-Wilhelm-Leibniz>.
 - k. Rabbi Ben Zion Bokser, *Encyclopædia Britannica, Moses Maimonides*, [online]. 2011, [cit. 2011-02-09] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/358539/Moses-Maimonides>.
 - l. STACEY, The Rev. John . *Encyclopædia Britannica, John Wycliffe* , [online]. [cit. 2011-02-09] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/650168/John-Wycliffe> .
- 4) DatabazeKnih.cz/Životopisy- *Ramon Llull*, [online]. 2011, [cit. 2011-02-06] Dostupné z WWW <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/ramon-llull-22878>.
- 5) *Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society). 1966 - 1990. Hebrew Old Testament (4th ed) - Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition. V elektronické formě BibleWorks. /BHS či WTT/ [online]. [cit. 2011-01-07] Dostupné z WWW: <http://www.bibleworks.com/>

Matthew Anstey. *BHT - TRANSLITERATED BHS HEBREW OLD TESTAMENT 2001*. V elektronické formě BibleWorks [online]. [cit. 2011-01-07] Dostupné z WWW <http://www.bibleworks.com/>.

- 6) GROMBIŘÍK, Martin: *Thomas Jefferson o Janu Kalvínov*, COENA, *Evangelická liturgická iniciativa*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-26] Dostupné z WWW:
http://coena.edunix.cz/Members/grombi/clanky/jefferson_o_kalvinovi.
- 7) Hebrejské znaky převzaty z: Autor neznámý [online]. 2010, [cit. 2010-12-08] Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Desatero>.
- 8) Kolektiv autorů, *IEncyklopedie.cz, Dekalog* [online]. 2010, [cit. 2011-01-07] Dostupné z WWW: <http://www.iencyklopedie.cz/dekalog/>.
- 9) Mat, Pavel, *Mýty a skutečnost, Desatero* [online]. 2011, [cit. 2011-01-07] Dostupné z WWW: <http://myty.info/view.php?cislocclanku=2005030006>.
- 10) MAYER, Daniel., *Netradiční pohled na desatero*, Maskil, 2009, roč.8, č. 9, str. 2., [online]. 2009, [cit. 2011-01-05] Dostupné z WWW:
<http://www.maskil.cz/5769/9.pdf>.
- 11) REP: 19. *Tomáš Akvinský*, [online]. 2011, [cit. 2011-02-08] Dostupné z WWW: http://www.phil.muni.cz/fil/antika/texty/19_akvinsky.htm.
- 12) ŠUPKA, P., ŠEVČÍK, L.: *Učebnice dějepisu*, [online]. [cit. 2011-03-27] Dostupné z WWW: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/0801-osvicenstvi-pocatky-obcanske-spolecnosti-obecne-predpoklady.php>.

- 13) RYŠKOVÁ, Marie, *Úvod do Starého zákona*, 1 vyd., Praha: JABOK - Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola 2010, s. 18 a následující [online]. [cit. 2011-01-05] Dostupné z WWW:
<http://ktf.cuni.cz/~ryskova/Uvod%20do%20Pisma/>.
- 14) SPISOVATELE.cz [online]. 2008 [cit. 2011-04-23]. Friedrich Nietzsche.
Dostupné z WWW: <http://www.spisovatele.cz/friedrich-nietzsche>.
- 15) SEZNAM.cz [online]. 1996-2011 [cit. 2011-03-26]. *Desatero bezpečného internetu pro děti*. Dostupné z WWW:
<http://napoveda.seznam.cz/cz/lide/Desatero/>.
- 16) VANA, Tomáš: *Vybrané aspekty myšlení Thomase Jeffersona a jeho vliv na vznik Deklarace nezávislosti*, [online]. 2011 [cit. 2011-03-27] Dostupné na www: <http://tomasvana.cz/index.php/publikacni-cinnost/akademicke-prace/62-vybrane-aspekty-mysleni-thomase-jeffersona-a-jeho-vliv-na-vznik-deklarace-nezavislosti.html> .
- 17) Židovské muzeum v Praze, *O Svitku- Obřadní svitky*, [online]. 2010 [cit. 2011-01-08] Dostupné z WWW:
http://www.jewishmuseum.cz/print/print_me.php?co=../cz/vystavy/czosvitku.htm.
- 18) *Židovské Hřbitovy*.cz [online]. 17. 06. 2009 [cit. 2011-03-27]. Osobnosti. Filón Alexandrijský. dostupné z WWW:
http://www.zidovskehřbitovy.cz/index.php?id_cat=110&new=2358.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Desatero v synagoze	23
<i>KARESH, Sara & HURVITZ Mitchell. M.: Encyclopaedia of Judaism, New York: Facts on File 2006. 602 s, ISBN 0-8160-5457-6.</i>	
Obrázek 2: Filon Alexandrijský	25
<i>ŽidovskéHřbitovy.cz</i> [online]. 17. 06. 2009 [cit. 2011-03-27]. Osobnosti. Filón Alexandrijský. dostupné z WWW: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=110&new=2358 .	
Obrázek 3: Ramon Lull	33
BILLOCH, F.F. <i>Proyecto Filosofía en español</i> [online]. 2002 [cit. 2011-03-27]. Raimundo Lulio. dostupné z WWW: < http://www.filosofia.org/mon/tem/es0090.htm >.	
Obrázek 4: Tomáš Akvinský	38
KENNEDY, J.D. <i>EDOCERE</i> [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. St. Thomas Aquinas. dostupné z WWW: http://www.edocere.org/st_thomas_aquinas_bio.htm .	
Obrázek 5: titulní strana Summa Theologiae	38
<i>Eden.co.uk</i> [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Christian Books > Theological Studies > Great Theologians . dostupné z WWW: http://www.eden.co.uk/shop/summa_theologica_5_vol_set_117084.html .	
Obrázek 6: John Wicliffe	45
STACEY, The Rev. John . <i>Encyclopædia Britannica, John Wycliffe</i> , [online]. [cit. 2011-02-09] Dostupný z WWW: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/650168/John-Wycliffe .	
Obrázek 7: Bible podle Wicleffa.....	45
STACEY, The Rev. John . <i>Encyclopædia Britannica, John Wycliffe</i> , [online]. [cit. 2011-02-09] Dostupný z WWW: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/650168/John-Wycliffe .	
Obrázek 8: titulni strana Lutherova překladu Bible	49

- HILLERBRAND, J.H. *Britannica Concise Encyclopedia* [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Martin Luther. dostupné z WWW: <http://www.britannica.com/bps/media-view/94522/0/0/0>.
- Obrázek 9: Martin Luther..... 49
- HILLERBRAND, J.H. *Britannica Concise Encyclopedia* [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Martin Luther. dostupné z WWW: <http://media-3.web.britannica.com/eb-media/59/9059-004-9B69622E.jpg>.
- Obrázek 10: Jan Kalvín..... 53
- BOUWSMA, William J.: *Encyclopædia Britannica, John Calvin* , [online]. 2011, [cit. 2011-03-21] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/90247/John-Calvin>
- Obrázek 11: Immanuel Kant 60
- BIRD, O.: *Encyclopædia Britannica, Immanuel Kant*, [online]. 2011, [cit. 2011-03-27] Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/311398/Immanuel-Kant>
- Obrázek 12: titulní strana Kritiky praktického rozumu 60
- Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Immanuel Kant. dostupné z WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kant-KdrV-1781.png/shop/summa_theologica_5_vol_set_117084.html.
- Obrázek 13: Thomas Jefferson 65
- ELLIS, J.J. *Britannica Concise Encyclopedia* [online]. 2011 [cit. 2011-03-28]. Thomas Jefferson. dostupné z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/302264/Thomas-Jefferson>.
- Obrázek 14: titulní strana Also sprach Zarathustra..... 70
- Uh.edu* [online]. 2011 [cit. 2011-03-28]. Nietzsche. Dostupné z WWW: <<http://www.uh.edu/engines/alsosprachzarathustra.jpg>>.
- Obrázek 15: Friedrich Nietzsche..... 70
- BERND , Magnus. *Friedrich Nietzsche. Encyclopædia Britannica* [online]. 2011, [cit. 2011-04-23]. Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414670/Friedrich-Nietzsche>.

Seznam příloh

Příloha 1: Znění Desatera ve Starém zákoně

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. 6. přepracované vydání.
Praha: Česká biblická společnost, 1995. 294 s. ISBN 80-85810-08-5.

Příloha 2: Desatero

DORÉ, Gustave. *Bible.* 1. vyd. [s.l.] : Euromedia Group K.s., Ikar, 2002.
480 s. ISBN 80-249-0146-3.

Příloha 3: Bůh se zjevuje na hoře Sinaj

DORÉ, Gustave. *Bible.* 1. vyd. [s.l.] : Euromedia Group K.s., Ikar, 2002.
480 s. ISBN 80-249-0146-3.

Příloha 4: Desatero podle Jeffersona

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society.* Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co. , 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2.

Příloha 5: Verze Desatera podle Lulla

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society.* Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co. , 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2.

Příloha 6: Filónova verze Desatera

KUNTZ, Grimley Paul. *The Ten Commandments in History – Mosaic Paradigms for a Well-Ordered Society.* Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co. , 2004. 226 s. ISBN 978-0-8028-2660-2.

Příloha 1

Znění Desatera ve Starém zákoně

Exodus 20, 1-17

Bůh vyhlásil všechna tato přikázání:

"Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.

Nebudeš mít jiného boha mimo mne.

Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch,

Deuteronomium 5, 6-22

Mojžíš svolal celý Izrael a řekl jim: Slyš, Izraeli, nařízení a práva, která vám dnes vyhlašuji. Učte se jim a bedlivě je dodržujte. Hospodin, náš Bůh, s námi uzavřel na Chorébu smlouvu. Tuto smlouvu neuzavřel Hospodin jen s našimi otci, ale s námi všemi, kteří jsme tu dnes naživu. Tváří v tvář mluvil s vámi Hospodin na hoře zprostředku ohně. Já jsem stál v oné době mezi Hospodinem a vámi, abych vám oznámil Hospodinovo slovo, protože jste se báli ohně a nevystoupili jste na horu. Řekl:

"Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.

Nebudeš mít jiného boha mimo mne.

Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já Hospodin, tvůj Bůh, jsem Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech i do třetího a čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch,

kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.

Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách. V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.

Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

Nezabiješ.

Nesesmilníš.

kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.

Dbej na den odpočinku, aby ti byl svatý, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvůj býk a tvůj osel, žádné tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách, aby odpočinul tvůj otrok a tvá otrokyně tak jako ty. Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.

Cti svého otce i matku, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, abys byl dlouho živ a dobře se ti vedlo na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

Nezabiješ.

Nesesmilníš.

Nepokradeš.

8/7/8 *Nepokradeš.*

Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.

9/8/9 *Nevydáš proti svému bližnímu falešné svědectví.*

Nebudeš dychtit po domě svého bližního.

10/9/10 *Nebudeš dychtit po ženě svého bližního.*

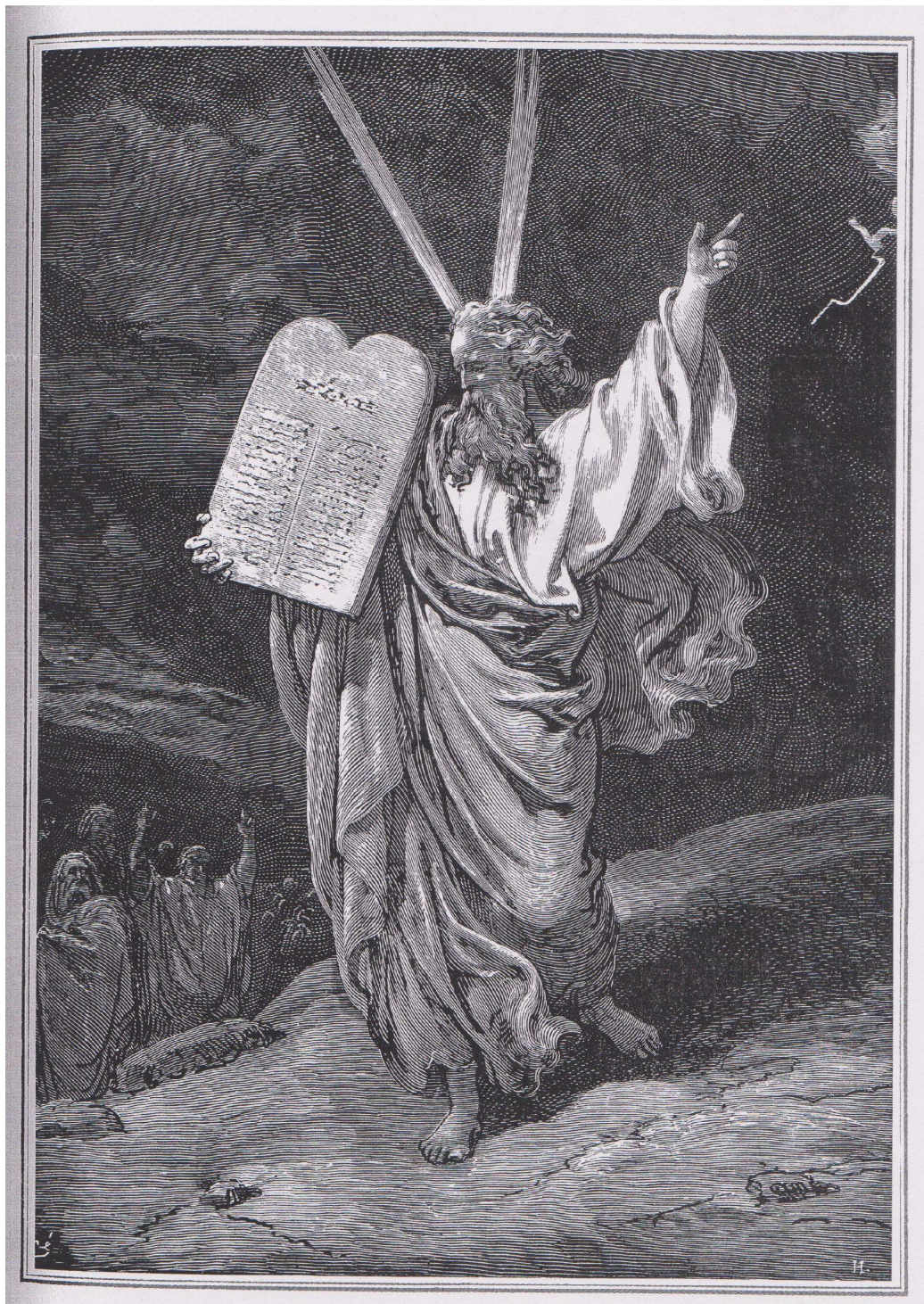
Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu."

10/10/10 *Nebudeš toužit po domě svého bližního ani po jeho poli ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu."*

Tato slova mluvil Hospodin k celému vašemu shromáždění na hoře zprostředku ohně, oblaku a mrákoty mocným hlasem a víc nepřipojil. Napsal je na dvě kamenné desky a dal je mně.

Příloha 2

Desatero

Příloha 3

Bůh se zjevuje na hoře Sinaj

Příloha 4

Filónova verze Desatera

A Hierarchical Decalogue Drawn from Philo's *De Decalogo*

1. "As I am a man, I shall not deem it right to adopt the lofty grandeur of the pompous sage, but make nature my home and not overstep her limits. I will insure my mind to have the feelings of a human being. . . . A man should not forget what he is."
2. "Pride . . . brings divine things into utter contempt, even though they are supposed to receive the highest honours."
3. "Pride is . . . the creator of many other evils, boastfulness, haughtiness, inequality, and these are the sources of wars, both civil and foreign, suffering no place to remain in peace."
4. "Laws [are] not the inventions of a man but quite clearly the oracles of God."
5. It is evil when "everything is debased, the genuine overpowered by the spurious, the true by the specious, which is intrinsically false but creates impressions whose plausibility serves but to delude."
6. "Let no one who has a soul worship a soulless thing."
7. It is absurd for a man to worship an animal, though reasonable to learn from an animal.
8. "The true horror . . . is for image makers to offer prayers and sacrifice to their own creations, . . . better . . . to worship each of their two hands, or if they were disinclined . . . because they shrank from appearing egotistical, to pay homage to the hammers and anvils and pencils and pincers and the other tools by which their materials were shaped."
9. It is to "err [to] magnify . . . the subjects above the ruler."
10. "He who dishonours the servants dishonours also the lord."

Příloha 5

Verze Desatera podle Lulla

1. *Non Adorabis Deos Alienos*
Thou shalt not worship other Gods.
2. *Sabbathum coles*
Thou shalt keep the Sabbath holy.
3. *Non accipias Nomen Dei in Vanum*
Thou shalt not take the Name of God in vain.
4. *Non facias falsum Testimonium*
Thou shalt not bear false Witness.
5. *Honora Patrem & Matrem*
Honor Father and Mother.
6. *Non facias Furtum*
Thou shalt not Steal.
7. *Non occides*
Thou shalt not Kill.
8. *Non moechaberis*
Thou shalt not commit Adultery.
9. *Non inideas Uxorem tui Proximi*
Thou shalt not covet thy Neighbor's Wife.

Příloha 6

Desatero podle Jeffersona

A Decalogue of Canons for Observation in Practical Life

1. Never put off till to-morrow what you can do to-day.
2. Never trouble another for what you can do for yourself.
3. Never spend your money before you have it.
4. Never buy what you do not want, because it is cheap; it will be dear to you.
5. Pride costs us more than hunger, thirst and cold.
6. We never repent of having eaten too little.
7. Nothing is troublesome that we do willingly.
8. How much pain have cost us the evils which have never happened.
9. Take things always by their smooth handle.
10. When angry, count ten, before you speak; if very angry, an hundred.

1. Adore God.
2. Reverence and cherish your parents.
3. Love your neighbor as yourself, and
4. Your country more than yourself.
5. Be just.
6. Be true.
7. Murmur not at the ways of Providence.
So shall the life into which you have entered, be the portal to one of eternal and ineffable bliss.